

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΔΙΕΘΝΕΣ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: «ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Το έγκλημα της Τρομοκρατίας στο πλαίσιο του
Διεθνούς Ποινικού Δικαίου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΡΓΥΡΩ ΜΠΑΜΠΗ

Αθήνα, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Όλγα Τσόλκα, Επίκουρη Καθηγήτρια (Επιβλέπουσα)

Ντανιέλλα - Μαρία Μαρούδα, Επίκουρη Καθηγήτρια

Στέλιος Περράκης, Ομότιμος Καθηγητής

Copyright © Αργυρώ Μπάμπη, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Συντομογραφίες

ΔΠΔ: Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο

ΔΑΔ: Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΓΣ: Γενική Συνέλευση (ΟΗΕ)

ΔΠΔΓ: Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Γιουγκοσλαβία

ΔΠΔΡ: Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Ρουάντα

STL: Special Tribunal for Lebanon

SCT: Special Tribunal for Terrorism

Περιεχόμενα

Περίληψη	6
Μέρος Α΄	8
1. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο και το Καταστατικό της Ρώμης	8
1.1 Οι απαρχές του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου	8
1.2 Η υιοθέτηση του Καταστατικού της Ρώμης	12
2. Γενικές αρχές του Ποινικού Δικαίου	13
3. Φυσιογνωμία και δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου	17
4. Διεθνείς προσπάθειες καταπολέμησης και ορισμού της τρομοκρατίας	25
4.1 Προσπάθειες καταπολέμησης	25
4.2 Προσπάθειες ορισμού	30
Μέρος Β΄	33
1. Το έγκλημα της τρομοκρατίας στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο	33
2. Προοπτικές συμπερίληψης του εγκλήματος της τρομοκρατίας στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου	35
2.1 Ως ανεξάρτητο έγκλημα.....	36
2.2 Ως μέρος ενός εκ των ήδη υπάρχοντων εγκλημάτων	37
2.2.1 Γενοκτονία.....	38
2.2.2 Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.	39
2.2.3 Εγκλήματα πολέμου.....	42
2.2.4 Το έγκλημα της επίθεσης.	45
3. Τα αποτελέσματα που είναι πιθανό να επιφέρει η συμπερίληψη του εγκλήματος της τρομοκρατίας στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου	47
3.1 Πιθανά θετικά αποτελέσματα.....	48
3.2 Πιθανά αρνητικά αποτελέσματα	50
4. Η πρόταση ίδρυσης ενός Ειδικού Δικαστηρίου κατά της Τρομοκρατίας και οι προοπτικές υλοποίησης της	52
Μέρος Γ΄	56
1. Μπορεί το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο να ασκήσει δικαιοδοσία για τα εγκλήματα που διαπράττει το Ισλαμικό Κράτος;	56
Συμπεράσματα	62
Πηγές – Βιβλιογραφία.....	65

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει ως αντικείμενο την μελέτη του εγκλήματος της τρομοκρατίας υπό το πρίσμα του διεθνούς ποινικού δικαίου. Εφαλτήριο της μελέτης αυτής αποτέλεσαν οι διιστάμενες απόψεις σχετικά με την ένταξη ή μη της τρομοκρατίας στο φάσμα των διεθνών εγκλημάτων και πιο συγκεκριμένα σε αυτό των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Εν μέσω της σύντομης περιγραφής της εξέλιξης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, της φυσιογνωμίας και της δικαιοδοσίας του, γίνεται μια εισαγωγή και στις έννοιες του διεθνούς ποινικού δικαίου και τις γενικές αρχές οι οποίες διέπουν την λειτουργία του μέχρι και σήμερα. Στο δεύτερο μέρος γίνεται μια καταγραφή των προσπαθειών της διεθνούς κοινότητας για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και τον ορισμό του εγκλήματος αυτού ενώ στη συνέχεια εξετάζονται οι πιθανότητες αλλά και τα εμπόδια που θα προκύψουν σε περίπτωση υλοποίησης της πρότασης συμπερίληψης του εγκλήματος της τρομοκρατίας στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Ακόμη, ερευνώνται οι προοπτικές εγκαθίδρυσης ενός Ειδικού Δικαστηρίου για την Τρομοκρατία ενώ στο τρίτο μέρος εξετάζονται οι δυνατότητες του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου να ασκήσει δικαιοδοσία επί των εγκλημάτων τρομοκρατίας που πραγματοποιεί το Ισλαμικό Κράτος κατά τα τελευταία έτη. Στόχος της εν λόγω εργασίας είναι να αποσαφηνιστεί ο ρόλος της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης σήμερα στην αντιμετώπιση της σύγχρονης αυτής πρόκλησης που καλείται να διαχειριστεί η διεθνής κοινότητα. Επιπρόσθετα, επιχειρείται η ανάδειξη των προοπτικών για την αποτελεσματικότερη συμβολή του δικαιοδοτικού αυτού οργάνου στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας στο μέλλον.

Λέξεις – κλειδιά: Τρομοκρατία, Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, Καταστατικό της Ρώμης, Ισλαμικό Κράτος, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

The crime of Terrorism within the context of International Criminal Law

Bampi Argyro

Abstract

The purpose of this paper is the examination of terrorism as a crime, in the light of international criminal law. More specifically, this thesis focuses on the divergent views, under the international criminal law, upon the inclusion of terrorism as an international crime, and specifically as a crime against humanity. In the first part, a brief description of the evolution of the International Criminal Court, its profile and jurisdiction will be made, introducing the general principles of international criminal law that govern its operation to date. The second part discusses the efforts made on behalf of the international community to define and tackle terrorism. Additionally, it discusses examines both the possibilities and difficulties that may arise in the case that the proposal of including terrorism in the Statute of the International Criminal Court, is being accepted. Lastly, this part also analyses the prospects of establishing a Special Tribunal for Terrorism. In the third part of this thesis, the capacity of the International Criminal Court to exercise jurisdiction over the crimes committed by the Islamic State will be examined and analyzed. The research goal of this thesis is to clarify the role of international criminal justice today, on addressing the contemporary issue of terrorism that the international community is called upon to manage. Finally, the thesis attempts to assess the prospects of a more effective contribution by the International Criminal Court in the fight against terrorism in the future.

Key words: Terrorism, International Criminal Court, Rome Statute, Islamic State, crimes against humanity

Μέρος Α'

1. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο και το Καταστατικό της Ρώμης

1.1 Οι απαρχές του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου

Η ιδέα για την ίδρυση ενός διεθνούς οργάνου το οποίο θα έχει την αρμοδιότητα να εκδικάζει περιπτώσεις κατά τις οποίες η κρατική εξουσία παραβιάζει θεμελιώδεις κανόνες ανθρωπισμού, υπήρχε ήδη πολύ πριν την δημιουργία των δικαστηρίων της Νυρεμβέργης και του Τόκιο. Οι προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας για την πραγμάτωση της ιδέας αυτής αποτυπώνονται αρχικά στο προοίμιο της Σύμβασης της Χάγης (1899 και 1907) στο οποίο εκφράζεται το αίτημα για την δημιουργία ενός διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου, καθώς επίσης και στα άρθρα 227, 228 και 229 της Συνθήκης των Βερσαλλιών (1919), οι διατάξεις της οποίας αναφέρονταν στην τιμωρία εγκλημάτων πολέμου από ειδικό ποινικό δικαστήριο. Οι προσπάθειες αυτές, ωστόσο, δεν επέφεραν τα επιθυμητά αποτελέσματα, την συγκρότηση δηλαδή ενός τέτοιου οργάνου. Την ίδια εξέλιξη παρατηρούμε ότι είχαν και οι διατάξεις της Συνθήκης των Σεβρών (1920), όπου αφορούσαν στην απόδοση ατομικής ευθύνης στους υπαίτιους για την γενοκτονία των Αρμενίων καθώς επίσης και οι προσπάθειες ανάθεσης δικαιοδοσίας στο Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης για την επιδίκαση εγκλημάτων που συνιστούν παραβιάσεις της διεθνούς δημόσιας τάξης και του οικουμενικού διεθνούς δικαίου.

Μετά από αρκετές, μη αποτελεσματικές προσπάθειες της διεθνούς κοινωνίας για ποινικοποίηση των εγκλημάτων πολέμου που είχαν τελεστεί κατά κύριο λόγο από κράτη, φτάνουμε στην 8^η Αυγούστου 1945 όπου εγκαθιδρύεται το Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο της Νυρεμβέργης. Στο εν λόγω Δικαστήριο παραπέμπονται άτομα, εκ των ηττημένων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τα οποία έχουν διαπράξει εγκλήματα κατά της ειρήνης, εγκλήματα πολέμου ή/και κατά της ανθρωπότητας¹. Οι διαδικασίες και το αποτέλεσμα της Δίκης της Νυρεμβέργης παρήγαγαν μια γενικότερη αρχιτεκτονική αλλά και μία φιλοσοφική στήριξη για την διεθνή ποινική δικαιοσύνη που επρόκειτο

---

¹ Χρήστος Λ. Ροζάκης, «Εγκλημα και τιμωρία, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2004. Σελ. 21-29

και εξακολουθεί να δημιουργείται. Αποτέλεσε ουσιαστικά μια προσπάθεια αντικατάστασης του ρόλου της βίας από τους κανόνες δικαίου και παρά το γεγονός ότι δεν είναι η απαρχή του διεθνούς ποινικού δικαίου είναι σίγουρα η πιο σημαντική εκ των βάσεων του².

Στο πνεύμα του Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης ιδρύεται εν συνεχεία, με διακήρυξη του στρατηγού Μακ Άρθουρ, το Διεθνές Δικαστήριο για την Άπω Ανατολή με έδρα στο Τόκυο. Όπως και το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης, έτσι και αυτό του Τόκυο, άσκησε διώξεις κυρίως εναντίον εκείνων που υπείχαν της μεγαλύτερης ευθύνης και εκείνων που βρίσκονταν στις πιο υψηλόβαθμες θέσεις της κυβέρνησης. Αν και ο εισαγγελέας επικεντρώθηκε περισσότερο στα εγκλήματα κατά της ειρήνης, δηλαδή την διεξαγωγή επιθετικού πολέμου, έγιναν επίσης αρκετές διώξεις για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας³.

Η λειτουργία των δύο αυτών δικαστηρίων τερματίζεται μετά την ολοκλήρωση του έργου τους, η σημασία τους όμως για την εξέλιξη της έννοιας της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης είναι ιδιαίτερα σημαντική. Χάρis τα Δικαστήρια της Νυρεμβέργης και του Τόκυο ξεκινά να διαμορφώνεται πλέον η σύγχρονη αντίληψη που αφορά στα εγκλήματα των κρατών και την αντίδραση της διεθνούς κοινότητας σε αυτά. Η άσκηση ποινικής δικαιοδοσίας δεν γίνεται πλέον μόνο σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο ενώ παράλληλα παρατηρούμε ότι η έννοια της διεθνούς ευθύνης συμπληρώνεται με αυτή της ατομικής ποινικής ευθύνης. Τέλος, η απόδοση ευθυνών για αδικήματα σε βάρος υπηκόων ενός κράτους αποτελεί πλέον ζήτημα διεθνούς ενδιαφέροντος, ενώ οι παραβιάσεις του ΔΑΔ και τα εγκλήματα πολέμου συμπληρώνονται από άλλη μία κατηγορία, αυτή των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας⁴.

Η παύση της λειτουργίας των Δικαστηρίων έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί και πάλι ένα κενό στον χώρο της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης για το οποίο έγιναν προσπάθειες από την διεθνή κοινότητα να καλυφθεί. Οι συνθήκες όμως που επικρατούσαν κατά την ψυχροπολεμική εποχή δεν επέτρεψαν την υλοποίηση των σχεδίων για την δημιουργία ενός μόνιμου Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

---

²William A. Schabas and Nadia Bernaz, «*Routledge Handbook of International Criminal Law*» published by Routledge , New York 2011, p. 13.

³ Andrew Novak, «*The International Criminal Court*», Springer International Publishing Switzerland 2015, p.10.

⁴ Σ. Περράκης – Μ. Ντ. Μαρούδα, «*Διεθνής Δικαιοσύνη*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 278.

Μετά το πέρας 47 ολόκληρων χρόνων από την ολοκλήρωση της Δίκης της Νυρεμβέργης, τα γεγονότα στην Γιουγκοσλαβία αναγκάζουν την διεθνή κοινότητα, και συγκεκριμένα το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, να αποφασίσει ομόφωνα στην ίδρυση ενός *ad hoc* Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία⁵ και η αποστολή του οποίου έχει διττό χαρακτήρα. Αρχικά, κατασταλτικό, με την αρμοδιότητα να εξετάζει την ποινική ευθύνη των προσώπων που τέλεσαν σοβαρές παραβιάσεις των διατάξεων της Σύμβασης της Γενεύης, εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και το έγκλημα της γενοκτονίας από την 1^η Ιανουαρίου 1991 στην συγκεκριμένη περιοχή, και αφετέρου προληπτικό, με σκοπό να αποτρέψει την τέλεση νέων εγκλημάτων και να εξασφαλίσει την αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή.

Η ερμηνεία του εν λόγω Δικαστηρίου όσον αφορά συγκεκριμένα ζητήματα διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου είναι αξιοσημείωτη καθώς αρχικά αναγνώρισε την απαγόρευση των βασανιστηρίων ως κανόνα *jus cogens* ενώ το Άρθρο 7 (3) του Καταστατικού αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα άρθρα διότι αφορά στην ευθύνη που υπέχει ο διοικητής για τις πράξεις των υφιστάμενών του.⁶

Τέλος, το Δικαστήριο κλήθηκε να αντιμετωπίσει το δύσκολο ζήτημα σχετικά με τον καθορισμό των παραμέτρων που αφορούν στο δικαίωμα της αυτοεκπροσώπησης των κατηγορουμένων στην υπόθεση Milosevic.⁷ Στην συγκεκριμένη περίπτωση, και βασιζόμενο σε προηγούμενες αποφάσεις δικαστηρίων, αποφάνθηκε ότι το συγκεκριμένο δικαίωμα δεν έχει απόλυτο χαρακτήρα.⁸

Στις 8 Νοεμβρίου 1994, μόλις 18 μήνες από την ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ προχωρά στην ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα. Σκοπός του οργάνου αυτού ήταν η εξέταση σοβαρών παραβιάσεων, ανάλογων με εκείνων που έλαβαν χώρα στην Γιουγκοσλαβία, καθώς επίσης και του εγκλήματος της γενοκτονίας.

---

⁵ S/RES/780 (1992) <http://unscr.com/en/resolutions/doc/780>

⁶ Article 7(3) “[...]the fact that any of the acts referred to in articles 2 to 5 of the present Statute was committed by a subordinate does not relieve his superior of criminal responsibility if he knew or had reason to know that the subordinate was about to commit such acts or had done so and the superior failed to take the necessary and reasonable measures to prevent such acts or to punish the perpetrators thereof”

⁷ Milosevic (IT-02-54-A), Appeal Chamber, Decision on Interlocutory Appeal of the Trial Chamber’s Decision on the Assignment of Defense Counsel, 1 November 2004, para. 12.

⁸ William A. Schabas and Nadia Bernaz, «*Routledge Handbook of International Criminal Law*» published by Routledge, New York 2011, p. 58

Σε αντίθεση με εκείνο του Δικαστηρίου για την Γιουγκοσλαβία, το Καταστατικό του Δικαστηρίου για τη Ρουάντα όριζε συγκεκριμένη περίοδο λειτουργίας του οργάνου η οποία ήταν από τη 1 Ιανουαρίου του 2004 έως τις 31 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους.

Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου για την Ρουάντα συνέβαλαν σημαντικά στην ανάπτυξη της διεθνούς νομολογίας σχετικά με τα εγκλήματα γενοκτονίας καθώς και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Επίσης είναι το πρώτο διεθνές δικαστήριο που αναγνώρισε ότι ο μαζικός βιασμός μπορεί να αποτελέσει έγκλημα γενοκτονίας. Πιο συγκεκριμένα, η αναγνώριση της μαζικής σεξουαλικής βίας ως διεθνούς εγκλήματος συνέβαλε στην επανεξέταση των θεμελίων του διεθνούς ποινικού δικαίου και στην καταπολέμηση της ατιμωρησίας αυτών των εγκλημάτων.

Η ίδρυση των Δικαστηρίων της Γιουγκοσλαβίας και της Ρουάντα στις αρχές της δεκαετίας του 1990 πυροδότησε μια νέα εποχή λογοδοσίας για τη διεθνή κοινότητα. Ωστόσο, τα δύο αυτά δικαστήρια αποτελούν *ad hoc* θεσμικά μορφώματα με περιορισμένη δικαιοδοσία. Ιδρύθηκαν για να δικάσουν συγκεκριμένα εγκλήματα που διαπράχθηκαν σε ορισμένο τόπο και χρόνο. Τα γεγονότα αυτά προκάλεσαν το ζήτημα της επιλεκτικής δικαιοσύνης καθώς αναπτύχθηκαν απόψεις σύμφωνα με τις οποίες τα δικαστήρια αυτά ασχολούνται με υποθέσεις που τους επιβάλλονται από τις ισχυρές δυνάμεις του πλανήτη. Επομένως, η ενδεδειγμένη λύση για την αποτελεσματική ποινική προστασία του διεθνούς δικαίου ήταν η ίδρυση ενός διαρκούς οικουμενικού δικαστικού σώματος⁹.

Πριν την εγκαθίδρυση όμως ενός μόνιμου διεθνούς ποινικού δικαστηρίου παρατηρούμε την εμφάνιση μιας νέας κατηγορίας ποινικών δικαιοδοτικών οργάνων. Σε αυτή την κατηγορία συγκαταλέγονται το Ειδικό Δικαστήριο για τη Σιέρα Λεόνε, τα τμήματα Έκτακτης Δικαιοδοσίας των δικαστηρίων της Καμπότζης, το Ειδικό Δικαστήριο του Λιβάνου, τα Πάνελ δικαστών στο Ανατολικό Τιμόρ και στο Κοσσυφοπέδιο. Τα όργανα αυτά έχουν διεθνή χαρακτήρα και συγκροτήθηκαν ως απάντηση σε μαζικές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου σε χώρες που εξέρχονταν από ανθρωπιστικές κρίσεις και οι οποίες δεν ήταν δυνατόν να προσφύγουν στο ΔΠΔ, λόγω περιορισμών της αρμοδιότητάς του *ratione temporis* ή *ratione loci*. Ήταν δικαιοδοτικά όργανα μικτής σύνθεσης που σημαίνει ότι απαρτιζόνταν τόσο από

---

⁹ Ε.Δούση- Α.Παπατόλιας, «*Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 16

διεθνείς δικαστές και εισαγγελείς όσο και δικαστές της εθνικότητας του συγκεκριμένου κράτους¹⁰.

Αν και υπάρχουν μικρές αποκλίσεις στη νομολογία των διαφόρων δικαστηρίων, κάθε μία τείνει να συμπληρώνει και να εμπλουτίζει το περιεχόμενο των προηγούμενων αποφάσεων. Σταδιακά, υπήρξε ένας τέτοιος πολλαπλασιασμός των αποφάσεων που προέκυπταν από τα δικαστήρια αυτά έτσι ώστε το διεθνές ποινικό δίκαιο να αναγνωρίζεται ως ο ταχύτερα αναπτυσσόμενος τομέας του διεθνούς δικαίου.¹¹

1.2 Η υιοθέτηση του Καταστατικού της Ρώμης

Ήδη από την περίοδο της Κοινωνίας των Εθνών, η διεθνής κοινότητα απέβλεπε στην δημιουργία ενός μόνιμου διεθνούς ποινικού δικαστηρίου. Ωστόσο ο Β' Παγκόσμιος και ο Ψυχρός Πόλεμος εμπόδιζαν την υλοποίηση αυτής της ιδέας. Κατά τα τέλη ωστόσο του 1980 αναβίωσε η προσπάθεια για την ίδρυση ενός μόνιμου ΔΠΔ χάρη στην πρόταση που απηύθυναν οι νήσοι Τρινιντάντ και Τομπάγκο το 1898 στον ΟΗΕ. Συγκεκριμένα, λόγω της προσωπικής τους αδυναμίας να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την έξαρση του εμπορίου ναρκωτικών στην Καραϊβική ζήτησαν την σύσταση μιας ναυτικής δύναμης και ενός δικαστηρίου. Με αφορμή την πρόταση αυτή, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ εξέτασε σοβαρά το ενδεχόμενο της ίδρυσης ενός μόνιμου οργάνου με δικαιοδοσία σε ζητήματα διεθνούς ποινικού δικαίου.

Το σχέδιο Καταστατικού που κατάρτισαν πολύ σύντομα οι προπαρασκευαστικές επιτροπές, με γνώμονα το εθιμικό δίκαιο καθώς και προηγούμενες αποφάσεις διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, εγκρίθηκε από την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου το 1994. Το έργο της σύνταξης του κειμένου, παρότι αξιόλογο, συνάντησε δυσκολίες όσον αφορούσε την υιοθέτησή του από τα κράτη. Οι συζητήσεις και οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των επιτροπών διαφόρων σχηματισμών και των κρατών, σχετικά με τις διατάξεις του εν λόγω κειμένου, διήρκεσαν πάνω από τρία χρόνια. Εν τέλει, στις 17 Ιουλίου του 1998 στη Ρώμη, μετά από πέντε εντατικές εβδομάδες διαπραγματεύσεων, προέκυψε ένα τελικό κείμενο. Το Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού

---

¹⁰ Α.Γιόκαρης – Φ. Παπαρτζή, «Εθνική και διεθνής καταστολή των διεθνών εγκλημάτων», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012, σελ. 163 - 164

¹¹ William A. Schabas and Nadia Bernaz, «*Routledge Handbook of International Criminal Law*» published by Routledge, New York 2011, p. 62.

Δικαστηρίου υιοθετήθηκε με τη συντριπτική πλειοψηφία των 120 κυβερνήσεων που ενέκριναν το τελικό κείμενο, ενώ 21 κράτη απείχαν της ψηφοφορίας και 7 ψήφισαν «όχι», συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών, της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας και του Ισραήλ¹². Την 1^η Ιουλίου του 2002 τέθηκε σε ισχύ το εν λόγω κείμενο, σύμφωνα με τις διατάξεις του Άρθρου 126.¹³ Σκοπός του νέου αυτού θεσμού είναι να συμπληρώσει τα κενά των προηγούμενων ad hoc Δικαστηρίων καθώς επίσης και να προσδώσει μια ολοκληρωμένη και διεθνή αντίληψη στα θέματα που αφορούν την ποινική καταστολή των παραβιάσεων του ΔΑΔ¹⁴.

2. Γενικές αρχές του Ποινικού Δικαίου

Το Κεφάλαιο 3 του Καταστατικού του ΔΠΔ αναφέρεται στις γενικές αρχές που διέπουν την λειτουργία του Δικαστηρίου. Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας κρίνεται αναγκαίο να γίνει μία σύντομη αναφορά στις αρχές αυτές.

Ως θεμελιώδης αρχή του διεθνούς ποινικού δικαίου αναγνωρίζεται η **αρχή της νομιμότητας** (*nullum crimen nulla poena sine lege* = κανένα έγκλημα, καμία ποινή χωρίς νόμο). Η εν λόγω αρχή, η οποία αποτελείται από δύο μέρη, αρχικά απαγορεύει οποιαδήποτε ποινική διαδικασία για συμπεριφορά η οποία δεν προβλέπεται από το νόμο ως κολάσιμη κατά τον χρόνο τέλεσής της. Παράλληλα, αποκλείει την αναδρομικότητα του ποινικού νόμου καθώς και τις παρεπόμενες αρχές της συσταλτικής ερμηνείας του νόμου για τον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο σε περίπτωση αμφιβολιών. Σημαντικό είναι επίσης να αναφερθεί ότι οι νόμοι οι οποίοι ποινικοποιούν

---

¹² Κ. Αντωνόπουλος – Κ. Μαγκλιβέρας, «*Το Δίκαιον της Διεθνούς Κοινωνίας*», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014, σελ. 804 – 805.

¹³ Rome Statute of the International Criminal Court, **Article 126** ‘Entry into force.

1. This Statute shall enter into force on the first day of the month after the 60th day following the date of the deposit of the 60th instrument of ratification, acceptance, approval or accession with the Secretary-General of the United Nations.

2. For each State ratifying, accepting, approving or acceding to this Statute after the deposit of the 60th instrument of ratification, acceptance, approval or accession, the Statute shall enter into force on the first day of the month after the 60th day following the deposit by such State of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.”

¹⁴ Σ. Περράκης – Μ. Ντ. Μαρούδα, «*Διεθνής Δικαιοσύνη*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 294.

μια συμπεριφορά θα πρέπει να είναι γραπτοί, σαφείς και συγκεκριμένοι, και να μην εφαρμόζονται αναλογικά ή/ και αναδρομικά.¹⁵

Η απαγόρευση οποιασδήποτε ποινής χωρίς την ύπαρξη σχετικού νόμου εντοπίζεται στο δεύτερο σκέλος της αρχής της νομιμότητας και συγκεκριμένα στο Άρθρο 23¹⁶ του Καταστατικού. Το εν λόγω άρθρο αναφέρει ότι η εφαρμογή της αρχής αφορά στο Καταστατικό και κατά συνέπεια οι μόνες διατάξεις που μπορούν να εφαρμοστούν είναι αυτές που αναφέρονται σε αυτό.

Στο Άρθρο 24 εντοπίζεται μια άλλη αρχή η οποία είναι στενά συνδεδεμένη με την αρχή της νομιμότητας και αυτή είναι η **αρχή της απαγόρευσης της αναδρομικότητας *ratione personae***. Οι διατάξεις του άρθρου αναφέρουν ότι: «*Ουδείς ευθύνεται ποινικώς κατά το παρόν Καταστατικό για συμπεριφορά που προηγήθηκε της θέσεως σε ισχύ του Καταστατικού*» και «*Σε περίπτωση αλλαγής του νόμου που εφαρμόζεται σε συγκεκριμένη υπόθεση προ της τελεσιδίκου αποφάσεως, εφαρμόζεται ο επιεικέστερος για τον ανακρινόμενο, διωκόμενο ή καταδικασθέντα νόμος*». Επομένως, κανείς δεν μπορεί να καταδικαστεί για πράξη η οποία τελέστηκε πριν τη 1 Ιουλίου 2002, ημερομηνία της θέσης σε ισχύ του Καταστατικού του ΔΠΔ. Το άρθρο αυτό έχει επίσης άμεση σχέση με το Άρθρο 11¹⁷ του Καταστατικού το οποίο αφορά στην δικαιοδοσία του Δικαστηρίου *ratione temporis*.

Εν μέσω του άρθρου αυτού μπορούμε ακόμη να διακρίνουμε τον εσωστρεφή χαρακτήρα του Δικαστηρίου καθώς οι ποινικές διαδικασίες που παρέχει και ο προσδιορισμός των ουσιαστικών διατάξεων ποινικού δικαίου φαίνεται να λειτουργούν με ένα τρόπο διαφορετικό και ανεξάρτητο από τον εξωτερικό κόσμο.¹⁸

---

¹⁵ **Article 22** ‘Nullum crimen sine lege 1. A person shall not be criminally responsible under this Statute unless the conduct in question constitutes, at the time it takes place, a crime within the jurisdiction of the Court. 2. The definition of a crime shall be strictly construed and shall not be extended by analogy. In case of ambiguity, the definition shall be interpreted in favour of the person being investigated, prosecuted or convicted. 3. This article shall not affect the characterization of any conduct as criminal under international law independently of this Statute.’

¹⁶ **Article 23** ‘Nulla poena sine lege. A person convicted by the Court may be punished only in accordance with this Statute.’

¹⁷ **Article 11** ‘Jurisdiction *ratione temporis*. 1. The Court has jurisdiction only with respect to crimes committed after the entry into force of this Statute. 2. If a State becomes a Party to this Statute after its entry into force, the Court may exercise its jurisdiction only with respect to crimes committed after the entry into force of this Statute for that State, unless that State has made a declaration under article 12, paragraph 3’

¹⁸ Χρήστος Λ. Ροζάκης, «Έγκλημα και τιμωρία, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2004. Σελ. 99

Τα άρθρα 25 έως και 33 του Καταστατικού ρυθμίζουν μέσω των διατάξεων τους το ζήτημα της ατομικής ποινικής ευθύνης. Στην πρώτη παράγραφο του Άρθρου 25¹⁹ διευκρινίζεται ότι η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου περιορίζεται μόνο έναντι φυσικών προσώπων και όχι κρατών ή άλλων διεθνών οντοτήτων. Στην δεύτερη παράγραφο²⁰ του ιδίου άρθρου τονίζεται η ποινική ευθύνη ενός φυσικού προσώπου για την διάπραξη ενός διεθνούς εγκλήματος ενώ η τρίτη παράγραφος αποτελεί μια εξαντλητική καταγραφή των ορίων αυτής. Συγκεκριμένα, προβλέπει τρεις ειδικότερους τρόπους διάπραξης του εγκλήματος: την αυτουργία από ένα μόνο πρόσωπο, μαζί με άλλον ή άλλους και τέλος μέσω τρίτου, δηλαδή την περίπτωση της ηθικής αυτουργίας.

Στο Καταστατικό προβλέπεται επίσης και η περίπτωση των «ατελών» εγκλημάτων. Ως τέτοιο μπορεί να θεωρηθεί για παράδειγμα η άμεση ή δημόσια παρότρυνση για τη διάπραξη γενοκτονίας ακόμη και αν αυτή δεν πραγματοποιήθηκε. Ένας άλλος τρόπος συμμετοχής στο έγκλημα που αναγνωρίζει το Καταστατικό και θεωρείται περίπτωση «ατελούς εγκλήματος» είναι αυτός της «συμβολής» σε αυτό ως μέλους μιας ομάδας προσώπων που επιδιώκουν ένα κοινό σκοπό και εντοπίζεται στο άρθρο 25(3)(δ)²¹ όπου και προβλέπει ότι η «συμβολή» ενέχει το κριτήριο της πρόθεσης.

Στην συνέχεια, τα Άρθρα 27, 28 και 33 αναφέρονται επίσης στο ζήτημα της ατομικής ποινικής ευθύνης όσον αφορά όμως συγκεκριμένες κατηγορίες ατόμων. Τα άτομα αυτά είναι οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων, μέλη της κυβέρνησης, στρατιωτικοί διοικητές, αξιωματικοί και ούτω καθεξής. Το Καταστατικό ορίζει για τα εν λόγω άτομα ότι δεν χαίρουν καμίας διάκρισης και η εφαρμογή του δεν μεταβάλλεται λόγω της υπηρεσιακής τους ιδιότητας.²²

---

¹⁹ **Article 25** “Individual criminal responsibility. 1. The Court shall have jurisdiction over natural persons pursuant to this Statute”

²⁰ Ibid “A person who commits a crime within the jurisdiction of the Court shall be individually responsible and liable for punishment in accordance with this Statute.”

²¹ Ibid “any other way contributes to the commission or attempted commission of such a crime by a group of persons acting with a **common purpose**. Such contribution shall be intentional and shall either: (i) Be made with the aim of furthering the criminal activity or criminal purpose of the group, where such activity or **purpose** involves the commission of a crime within the jurisdiction of the Court; or (ii) Be made in the knowledge of the **intention** of the group to commit the crime;”

²² **Article 27** “Irrelevance of official capacity. 1. This Statute shall **apply equally to all persons without any distinction based on official capacity**. In particular, official capacity as a Head of State or Government, a member of a Government or parliament, an elected representative or a government official shall in no case exempt a person from criminal responsibility under this Statute, nor shall it, in and of itself, constitute a ground for reduction of sentence.”

Στο Άρθρο 29²³, εντοπίζουμε μια διαφορά σε σύγκριση με τις διατάξεις άλλων ποινικών δικαστηρίων η οποία αφορά στο απαράγραπτο των εγκλημάτων. Ορίζεται επομένως ότι παραγραφή των εγκλημάτων που εμπίπτουν στην δικαιοδοσία του ΔΠΔ δεν είναι δυνατή.

Αναφορικά με την υποκειμενική υπόσταση που θα πρέπει να καλύπτει την τέλεση ενός εγκλήματος αυτή έγκειται στην πρόθεση και την γνώση του ατόμου να τελέσει το έγκλημα. Επομένως, η φυσική παρουσία δεν αρκεί για να θεωρηθεί ένα άτομο υπεύθυνο για μια ποινικά κολάσιμη πράξη. Θα πρέπει ο ίδιος να αποσκοπεί να εμπλακεί στην τέλεση της συγκεκριμένης πράξης γνωρίζοντας τις συνέπειες που αυτή πρόκειται να επιφέρει. Η **αρχή της υποκειμενικής ευθύνης** (*mens rea*) εντοπίζεται στις διατάξεις του Άρθρου 30 του Καταστατικού.

Τέλος, στο Άρθρο 31 καταγράφονται πιθανοί λόγοι που οδηγούν σε **άρση της ποινικής ευθύνης**. Ως τέτοιοι θεωρούνται η περίπτωση ο κατηγορούμενος να πάσχει από διανοητική νόσο ή ελάττωμα ή να βρισκόταν σε κατάσταση μέθης ή υπό την επήρεια ουσιών, σε επίπεδο όμως που να μην επιτρέπει στο άτομο να συνειδητοποιήσει το παράνομο της πράξης του. Τρίτος λόγος άρσης της ποινικής ευθύνης αποτελεί η περίπτωση το άτομο να προέβη στην εν λόγω εγκληματική πράξη με σκοπό να αμυνθεί απέναντι σε άμεση και παράνομη χρήση βίας ή να εξαναγκάστηκε από κάποιο πρόσωπο ή κάποια κατάσταση να πράξει με αυτό τον τρόπο.²⁴

Η αναφορά ωστόσο στους λόγους άρσης της ατομικής ποινικής ευθύνης στο Άρθρο 31 δεν είναι εξαντλητική. Το Καταστατικό θέτει δύο ακόμη λόγους στα άρθρα 32 και 33: την πραγματική πλάνη και τις διαταγές ανωτέρων. Για την ακρίβεια, η πραγματική πλάνη αποτελεί λόγο άρσης της ποινικής ευθύνης μόνον αν με αυτό τον τρόπο αναιρούνται τα στοιχεία που προσδίδουν υποκειμενική υπόσταση στο έγκλημα. Όσον αφορά ωστόσο της άρση της ποινικής ευθύνης λόγω ανωτέρων διαταγών, το Άρθρο 33 ορίζει ότι σε περίπτωση που ένα έγκλημα που εμπίπτει στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου τελέστηκε από πρόσωπο συμμορφούμενο προς εντολή Κυβερνήσεως ή ανωτέρου, είτε στρατιωτικού είτε πολιτικού, δεν αναιρεί την ποινική του ευθύνη, εκτός εάν αυτό: (α) είχε νομική υποχρέωση να υπακούει σε εντολές της Κυβερνήσεως ή του

²³ **Article 29** ‘‘ Non-applicability of statute of limitations. The crimes within the jurisdiction of the Court shall not be subject to any statute of limitations’’

²⁴ Χρήστος Λ. Ροζάκης, «Έγκλημα και τιμωρία, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2004. Σελ.90 - 129

κατά περίπτωση ανωτέρου (β) δεν γνώριζε ότι η προσταγή ήταν παράνομη (γ) η προσταγή δεν ήταν καταφανώς παράνομη.²⁵

3. Φυσιογνωμία και δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου

Εν μέσω των διατάξεων του Καταστατικού του ΔΠΔ, εκτός από τις γενικές αρχές που διέπουν το ποινικό δίκαιο, σχηματίζεται και η φυσιογνωμία του Δικαστηρίου. Αρχικά, το προοίμιο σε συνδυασμό με το Άρθρο 40 αναφέρονται στον **ανεξάρτητο χαρακτήρα** του Δικαστηρίου. Παρά τις ενστάσεις που έχουν εκδηλωθεί κατά καιρούς λόγω των διατάξεων των Άρθρων 9 και 112, τα οποία φαίνεται να δίνουν το δικαίωμα στα Κράτη-Μέρη, μέσω της Συνέλευσης, να συμμετέχουν στην διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του Δικαστηρίου, τα περιθώρια πρωτοβουλίας και ανεξαρτησίας όσον αφορά τους Δικαστές δεν μπορούν να αμφισβητηθούν.

Δεύτερο βασικό χαρακτηριστικό του Δικαστηρίου είναι η **μονιμότητα** του. Σε αντίθεση με τα προηγούμενα ad hoc διεθνή ποινικά δικαστήρια, τα οποία επικρίθηκαν και από ορισμένους ως δικαστήρια επιβολής της δικαιοσύνης από του νικητές προς τους ηττημένους, με τη Σύμβαση της Ρώμης ιδρύεται πλέον το ένα σταθερό όργανο στην διεθνή ποινική έννομη τάξη. Το χαρακτηριστικό αυτό εξυπηρετεί επίσης την ανάπτυξη του διεθνούς ποινικού δικαίου το οποίο εμπλουτίζεται και εξελίσσεται εν μέσω των αποφάσεων του οργάνου αυτού.

Ο **συμπληρωματικός χαρακτήρας** του ΔΠΔ αποτελεί το δεύτερο σημείο διαφοροποίησης του σε σχέση με τα προγενέστερα διεθνή ποινικά δικαστήρια και συσχετίζεται με τον γενικό κανόνα της προηγούμενης εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων. Η διεθνής δικαιοσύνη λειτουργεί επομένως επικουρικά στην περίπτωση αυτή. Έχει δηλαδή δευτερογενή αρμοδιότητα σε σχέση με τα εθνικά δικαστήρια και παρεμβαίνει όταν η εσωτερική έννομη τάξη αδυνατεί να αποδώσει

---

²⁵ **Article 33** “Superior orders and prescription of law 1. The fact that a crime within the jurisdiction of the Court has been committed by a person pursuant to an order of a Government or of a superior, whether military or civilian, shall not relieve that person of criminal responsibility unless: (a) The person was under a legal obligation to obey orders of the Government or the superior in question; (b) The person did not know that the order was unlawful; and (c) The order was not manifestly unlawful.”

αποτελέσματα. Για την καλύτερη κατανόηση της έννοιας της συμπληρωματικότητας, το Άρθρο 17 του Καταστατικού προσδιορίζει με ακρίβεια την φύση της αρχής αυτής.

Όσον αφορά την έννοια της **οικουμενικότητας** του ΔΠΔ αυτή χαρακτηρίζεται ως ατελής. Ο συμβιβασμός που επετεύχθη μετά τις διαφωνίες των κρατών αποτυπώθηκε στα Άρθρα 12 και 13²⁶ του Καταστατικού σύμφωνα με τα οποία : η επικύρωση του Καταστατικού σημαίνει και την αποδοχή της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου για το σύνολο των εγκλημάτων που εμπεριέχονται στο Άρθρο 5. Ωστόσο η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου περιορίζεται μόνο απέναντι σε κράτη στο έδαφος των οποίων πραγματοποιήθηκε η εγκληματική πράξη, σε κράτη όπου ο κατηγορούμενος για το έγκλημα είναι υπήκοος ή σε περίπτωση που ένα κράτος δεν είναι μέρος στο Καταστατικό αλλά αποδέχεται την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου για ένα συγκεκριμένο έγκλημα. Η δυνατότητα βέβαια του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ να προσφεύγει στο Δικαστήριο, ενεργώντας υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη, και να ζητά την δίωξη ατόμων ενισχύει τον οικουμενικό χαρακτήρα του οργάνου.

Τέλος, το σημαντικότερο στοιχείο σχετικά με την φυσιογνωμία του ΔΠΔ έγκειται στη **αυτόνομη, διεθνή, νομική του προσωπικότητα**. Οι διατάξεις του Άρθρου 4²⁷ αποτελούν μια πρωτοτυπία στο χώρο της διεθνούς δικαιοσύνης. Παρά το γεγονός ότι το ΔΠΔ δημιουργήθηκε μετά από πρωτοβουλία του ΟΗΕ, το ίδιο δεν αποτελεί όργανο αυτού αλλά έναν διεθνή οργανισμό ο οποίος βρίσκεται σε οργανική αυτονομία με αυτόν. Το Δικαστήριο επομένως έχει αποκτήσει μια αντικειμενική διεθνή υπόσταση η οποία του επιτρέπει να αποτελεί φορέα δικαιωμάτων, αλλά και

---

²⁶ **Article 12** “Preconditions to the exercise of jurisdiction 1. A State which becomes a Party to this Statute thereby accepts the jurisdiction of the Court with respect to the crimes referred to in article 5. 2. In the case of article 13, paragraph (a) or (c), the Court may exercise its jurisdiction if one or more of the following States are Parties to this Statute or have accepted the jurisdiction of the Court in accordance with paragraph 3: (a) The State on the territory of which the conduct in question occurred or, if the crime was committed on board a vessel or aircraft, the State of registration of that vessel or aircraft; (b) The State of which the person accused of the crime is a national. 3. If the acceptance of a State which is not a Party to this Statute is required under paragraph 2, that State may, by declaration lodged with the Registrar, accept the exercise of jurisdiction by the Court with respect to the crime in question. The accepting State shall cooperate with the Court without any delay or exception in accordance with Part 9”

Article 13 “Exercise of jurisdiction. The Court may exercise its jurisdiction with respect to a crime referred to in article 5 in accordance with the provisions of this Statute if: [...] (b) A situation in which one or more of such crimes appears to have been committed is referred to the Prosecutor by the Security Council acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations; or [...]”

²⁷ **Article 4** “Legal status and powers of the Court. 1. The Court shall have international legal personality. It shall also have such legal capacity as may be necessary for the exercise of its functions and the fulfilment of its purposes. 2. The Court may exercise its functions and powers, as provided in this Statute, on the territory of any State Party and, by special agreement, on the territory of any other State.”

υποχρεώσεων, τόσων όσων κρίνονται αναγκαίες για την σωστή λειτουργία του και την εκπλήρωση των σκοπών του απέναντι στην διεθνή έννομη τάξη²⁸. Στα δικαιώματα αυτά συμπεριλαμβάνεται και το δικαίωμα να ασκεί τις εξουσίες του στο έδαφος οποιουδήποτε κράτους που είναι μέρος στο Καταστατικό του αλλά και σε τρίτα κράτη, μετά φυσικά από την σύναψη της ανάλογης συμφωνίας.

Μετά από μια σύντομη καταγραφή των στοιχείων που συνθέτουν την φυσιογνωμία του ΔΠΔ, θα αναφερθούμε στα εγκλήματα τα οποία εμπίπτουν στην δικαιοδοσία του. Η αναφορά αυτή κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να μπορέσουμε να μελετήσουμε στην συνέχεια τις προοπτικές συμπερίληψης του εγκλήματος της τρομοκρατίας σε αυτά, βασικό ζήτημα το οποίο πραγματεύεται η παρούσα εργασία.

Αρχικά, σύμφωνα με το Άρθρο 13²⁹ του Καταστατικού του ΔΠΔ, μια υπόθεση είναι δυνατόν να αχθεί ενώπιον του Δικαστηρίου μόνο υπό τρεις προϋποθέσεις. Πρώτον, σε περίπτωση αιτήματος συμβαλλόμενου κράτους μέλους, δεύτερον, μετά από παραπομπή μιας υπόθεσης από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ή, τρίτον, ύστερα από εκκίνηση της διαδικασίας από τον Εισαγγελέα *proprio motu*. Τα εγκλήματα τα οποία περιλαμβάνονται στα πλαίσια της δικαιοδοσίας του είναι τα εξής τέσσερα: η γενοκτονία, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, τα εγκλήματα πολέμου καθώς και το έγκλημα της επίθεσης.

Γενοκτονία

Η γενοκτονία έχει αναγνωριστεί ως ένα έγκλημα μοναδικής σημασίας ενώ έχει επίσης χαρακτηριστεί και ως το « έγκλημα των εγκλημάτων»³⁰. Ο ορισμός του εν λόγω εγκλήματος, που εντοπίζεται στο Άρθρο 6 του Καταστατικού της Ρώμης, προκύπτει άμεσα από τον ορισμό που αποτυπώνεται στην Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας του 1948: «[...]Γενοκτονία αποτελεί

---

²⁸ Χρήστος Λ. Ροζάκης, «Έγκλημα και τιμωρία, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2004. Σελ.41 – 72.

²⁹ **Article 13** “Exercise of jurisdiction. The Court may exercise its jurisdiction with respect to a crime referred to in article 5 in accordance with the provisions of this Statute if: (a) A situation in which one or more of such crimes appears to have been committed is referred to the Prosecutor by a State Party in accordance with article 14; (b) A situation in which one or more of such crimes appears to have been committed is referred to the Prosecutor by the Security Council acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations; or (c) The Prosecutor has initiated an investigation in respect of such a crime in accordance with article 15.”

³⁰ ICTR-97-23-S, Kambanda, Judgement and Sentence, 4.9.1998, παρ. 16, διαθέσιμο στο: <https://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ict97-23/trial-judgements/en/980904.pdf>

οποιαδήποτε από τις ακόλουθες πράξεις η οποία διαπράττεται με σκοπό την καταστροφή, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, μιας εθνικής, εθνοτικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας: (α) Η δολοφονία μελών της ομάδας, (β) Η πρόκληση σοβαρής σωματικής ή διανοητικής βλάβης σε μέλη της ομάδας, (γ) Η εθελούσια επιβολή στην ομάδα συνθηκών διαβίωσης που αποσκοπούν στην ολοσχερή ή μερική φυσική εξόντωσή της, (δ) Η επιβολή μέτρων που αποσκοπούν στην παρεμπόδιση των γεννήσεων στο εσωτερικό της ομάδας, (ε) Η δια της βίας μεταφορά των παιδιών της ομάδας σε μια άλλη ομάδα»

Η Σύμβαση αυτή, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1951, υποχρεώνει τα κράτη να ποινικοποιήσουν το έγκλημα της γενοκτονίας και να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την πρόληψή του. Ο ορισμός που εντοπίζεται στο κείμενο αυτό περιλαμβάνει το σημαντικό στοιχείο της πρόθεσης του δράστη να καταστρέψει εν μέρει ή ολοκληρωτικά μια ομάδα ενώ η επίθεση θα πρέπει να κατευθύνεται έναντι των μελών αυτής και όχι κατά μεμονωμένων ατόμων. Επομένως, το έγκλημα της γενοκτονίας συνίσταται αφενός στην διάπραξη, κατά των προστατευόμενων ομάδων, μιας εκ των πράξεων που αναφέρονται στον ορισμό (actus reus) και αφετέρου την πρόθεση καταστροφής μιας τέτοιας ομάδας (mens rea).³¹

Καθώς ο ορισμός των τεσσάρων προαναφερθέντων ομάδων δεν εξειδικεύεται με κάποιο τρόπο μέσα στο Καταστατικό, η απόφαση του ΔΠΔΡ στην υπόθεση *Akayesu* μας παρέχει μια ανάλυση αυτών. Συγκεκριμένα, το πρωτοβάθμιο τμήμα, βασιζόμενο στην υπόθεση *Nottebohm*, επισήμανε ότι “μία εθνική ομάδα ορίζεται ως μία συλλογικότητα ανθρώπων, οι οποίοι θεωρείται ότι συνδέονται με ένα νομικό δεσμό βάσει κοινής ιθαγένειας, συνοδευόμενο από την αμοιβαιότητα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων”. Μία εθνοτική ομάδα ορίζεται γενικά ως μία ομάδα, τα μέλη της οποίας μοιράζονται έναν πολιτισμό ή μία κοινή γλώσσα ενώ η φυλετική ομάδα βασίζεται στα κληρονομούμενα φυσικά χαρακτηριστικά που συχνά ταυτίζονται με μία γεωγραφική περιοχή, ανεξάρτητα από γλωσσικούς, πολιτισμικούς, εθνικούς ή θρησκευτικούς παράγοντες. Τέλος, θρησκευτική ομάδα χαρακτηρίζεται αυτή, τα μέλη της οποίας μοιράζονται μια κοινή θρησκεία, δόγμα ή τρόπο λατρείας.³²

³¹ Andrew Novak, «*The International Criminal Court*», Springer International Publishing Switzerland 2015, p.44.

³² ICTR, *The Prosecutor v. Akayesu*, Case No. ICTR-96-4-T. Judgment (2 September 1998), para. 510 - 516

Τέλος, για να στοιχειοθετηθεί το έγκλημα της γενοκτονίας, σημαντική είναι η ύπαρξη ειδικού δόλου (*dolus specialis*), η ύπαρξη δηλαδή πρόθεσης καταστροφής, ολικής ή μερικής, μιας εθνικής, εθνοτικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας. Το υποκειμενικό αυτό στοιχείο του εγκλήματος είναι και το πιο δύσκολο να προσδιοριστεί. Για τον λόγο αυτό είναι πιθανό να ληφθούν υπόψιν και άλλοι παράγοντες όπως για παράδειγμα η επιλογή συγκεκριμένων ατόμων που είναι μέλη μιας ομάδας ή ο γενικευμένος χαρακτήρας των επιθετικών πράξεων σε μία περιοχή.

Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

Σε αντίθεση με το έγκλημα γενοκτονίας, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας δεν κωδικοποιήθηκαν ποτέ σε μια ευρέως αποδεκτή συνθήκη και για τον λόγο αυτό οι διαπραγματεύσεις για τον καθορισμό του όρου στη Διάσκεψη της Ρώμης ήταν παρατεταμένες. Όπως ορίζονται στο Άρθρο 7 του Καταστατικού « [...] *έγκλημα κατά της ανθρωπότητας σημαίνει οποιαδήποτε από τις ακόλουθες πράξεις όταν διαπράττεται ως μέρος ευρείας και συστηματικής επίθεσης που κατευθύνεται κατά οποιουδήποτε αμάχου πληθυσμού, εν γνώσει της επίθεσης*». Στις πράξεις αυτές περιλαμβάνονται: «*Ανθρωποκτονία με πρόθεση, εξόντωση, υποδούλωση, εκτόπιση ή βίαιη μετακίνηση πληθυσμού, φυλάκιση ή άλλη σοβαρή στέρηση της σωματικής ελευθερίας κατά παραβίαση βασικών κανόνων του διεθνούς δικαίου, βασανιστήρια, βιασμός, γενετήσια δουλεία, εξαναγκασμός σε πορνεία, εξαναγκασμός σε εγκυμοσύνη, εξαναγκασμός σε στείρωση ή άλλη μορφή γενετήσιας βίας παρόμοιας βαρύτητας, δίωξη κατά οποιασδήποτε αναγνωρίσιμης ομάδας ή κοινότητας για λόγους πολιτικούς, φυλετικούς, εθνικούς, εθνοτικούς, πολιτιστικούς, θρησκευτικούς ή λόγους φύλου, όπως αυτό ορίζεται στην παράγραφο 3, ή άλλους λόγους που αναγνωρίζονται παγκοσμίως ως ανεπίτρεπτοι κατά το διεθνές δίκαιο σε σχέση με οποιαδήποτε πράξη που αναφέρεται στην παρούσα παράγραφο ή οποιοδήποτε έγκλημα εντός της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, βίαιη εξαφάνιση προσώπων, φυλετικός διαχωρισμός*» και τέλος, «*άλλες απάνθρωπες πράξεις παρόμοιου χαρακτήρα οι οποίες με πρόθεση προκαλούν μεγάλο πόνο ή βαρεία σωματική βλάβη ή βαρεία βλάβη της διανοητικής ή σωματικής υγείας*». Στα εγκλήματα κατά της

ανθρωπότητας περιλαμβάνεται επίσης το έγκλημα του απαρτχάιντ, όπως ορίζεται στη Σύμβαση για το έγκλημα του Απαρτχάιντ του 1973.³³

Αν και τα Δικαστήρια της Νυρεμβέργης και της Γιουγκοσλαβίας δεν αντιλαμβάνονταν τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ως εντελώς διαφορετικά από τα εγκλήματα πολέμου, η νομολογία του Δικαστηρίου της Ρουάντα κατέστησε σαφές ότι τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας δεν είναι απαραίτητο να πραγματοποιούνται κατά την διάρκεια ενόπλων συρράξεων.

Ακόμη, όσον αφορά τις διαφορές που παρατηρούμε σε σχέση με το έγκλημα της γενοκτονίας, ο ορισμός των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας διαφέρει από τον ορισμό της γενοκτονίας. Τόσο η γενοκτονία όσο και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας μπορεί να πραγματοποιηθούν σε καιρό ειρήνης ή ενόπλων συγκρούσεων και ενδέχεται να διαπράττονται από κρατικούς ή μη κρατικούς φορείς. Ωστόσο, η γενοκτονία πρέπει να στοχεύει σε μια συγκεκριμένη "εθνική, εθνοτική, φυλετική ή θρησκευτική ομάδα", ενώ τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας πρέπει να επηρεάζουν μόνο τον άμαχο πληθυσμό. Σε αντίθεση με τη γενοκτονία, η απόδειξη τέλεσης εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας δεν απαιτεί συγκεκριμένη πρόθεση για την καταστροφή μιας ομάδας, μόνο η πρόθεση για την διάπραξη μιας συγκεκριμένης πράξης και τη γνώση του ευρύτερου πλαισίου εντός του οποίου λαμβάνει χώρα³⁴.

Ο χαρακτηρισμός της επίθεσης ως «εκτεταμένη ή συστηματική» αφορά αρχικά το εύρος της επίθεσης, όταν δηλαδή οι πράξεις στρέφονται κατά μεγάλου αριθμού θυμάτων ενώ συστηματική επίθεση σημαίνει ότι υπάρχει κάποια μορφής οργάνωση. Η ύπαρξη μιας οργανωμένης πολιτικής η οποία προωθείται από κάποιο κράτος ή από κάποια οργάνωση, αποτελεί βασικό στοιχείο για την απόδειξη τέλεσης εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.

Όσον αφορά το υποκειμενικό στοιχείο το εγκλήματος, τα διεθνή δικαστήρια κάνουν λόγο για τρία συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Πρώτον, την έννοια της πρόθεσης. Για να κατηγορηθεί κάποιος για την διάπραξη ενός εγκλήματος που εμπίπτει

---

³³ International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid, Article 2. Διαθέσιμο στο: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.10_International%20Convention%20on%20the%20Suppression%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Apartheid.pdf

³⁴ Andrew Novak, «*The International Criminal Court*», Springer International Publishing Switzerland 2015, p.45.

στην κατηγορία των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας θα πρέπει να αποδειχθεί ότι είχε την πρόθεση να επιφέρει τα συγκεκριμένα αποτελέσματα. Δεύτερον, η πλήρης γνώση του δράστη σχετικά με τη επίθεση ή των στοιχείων των οποίων την συγκροτούν δεν είναι απαραίτητη. Και μόνο η συνείδηση και η κατανόηση του γενικότερου πλαισίου μέσα στο οποίο λαμβάνει χώρα η παράνομη πράξη είναι αρκετή για να κριθεί κάποιος ένοχος. Τέλος, ο κατηγορούμενος θα πρέπει επίσης να έχει συνείδηση όσον αφορά την σύνδεση της πράξης του με κάποια εκτεταμένη και συστηματική πράξη.

Στην απόφαση για την υπόθεση *Tadic*³⁵ το ΔΠΔΓ επεσήμανε ότι ο δράστης θα πρέπει να γνωρίζει ότι οι πράξεις του κατευθύνονται ενάντια άμαχου πληθυσμού και ότι αποτελούν μέρος μιας οργανωμένης επίθεσης ή, όπως προκύπτει από την απόφαση *Blaskic*³⁶, ότι αν και το γνώριζε αποφάσισε να τελέσει την συγκεκριμένη πράξη. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι θα έπρεπε να γνωρίζει και τις λεπτομέρειες σχετικά με την επίθεση³⁷.

Συμπερασματικά, το απαιτούμενο υποκειμενικό στοιχείο, όσον αφορά τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, δεν περιορίζεται μόνο στην πρόθεση για την τέλεση του εγκλήματος αλλά αποτελείται από την γνώση του γενικότερου πλαισίου και την κατανόηση ότι πρόκειται για μία εκτεταμένη και συστηματική επίθεση.³⁸

Εγκλήματα πολέμου

Ως εγκλήματα πολέμου δεν νοούνται όλες οι παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Τα εγκλήματα πολέμου είναι σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης καθώς επίσης και άλλες σημαντικές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου της Χάγης και της Γενεύης που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια διεθνών ή μη ενόπλων συρράξεων³⁹. Οι πράξεις αυτές αναφέρονται αναλυτικά στο Άρθρο 8 του Καταστατικού του ΔΠΔ.

³⁵ ICTY, *The Prosecutor v. Tadic*, Case No IT-94-1-A, Appeals Judgement (15 July 1999) para.248. Διαθέσιμο στο: <https://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf>

³⁶ ICTY, *The Prosecutor v. Blaskic*, Case No IT-95-14-T, Judgement (3 March 2000) para. 247, 251. Διαθέσιμο στο: <https://www.icty.org/x/cases/blaskic/tjug/en/bla-tj000303e.pdf>

³⁷ ICTY, *The Prosecutor v. Kunarac et al*, Case No IT-96-23-T& IT-96-23/1-T, Judgement (22 February 2001) para. 434. Διαθέσιμο στο: <https://www.icty.org/x/cases/kunarac/tjug/en/kun-tj010222e.pdf>

³⁸ A.Cassese, *‘International Criminal Law’*, Oxford University Press, New York 2003, p.81 -82.

³⁹ Rome statute of the International Criminal Court. **Article 8 para.2(c)** ‘In the case of an armed conflict not of an international character, serious violations of article 3 common to the four Geneva Conventions of 12 August 1949, namely, any of the following acts committed against persons taking no active part in

Οι σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης αποτελούν μια ιδιαίτερη κατηγορία εγκλημάτων πολέμου και πρόκειται για τα πιο σοβαρά εγκλήματα πολέμου τα οποία διαπράττονται κατά προσώπων και αγαθών που προστατεύονται από τις τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης. Απαραίτητες προϋποθέσεις για την στοιχειοθέτηση ενός εγκλήματος πολέμου είναι η ύπαρξη μιας ένοπλης σύρραξης καθώς επίσης και ενός συνδέσμου μεταξύ της επίδικης πράξης και της σύρραξης αυτής.⁴⁰

Το έγκλημα της επίθεσης

Το έγκλημα της επίθεσης διατυπώθηκε αρχικά ως διεθνές έγκλημα στο άρθρο 6 του Καταστατικού της Νυρεμβέργης, ως υποκατηγορία των εγκλημάτων κατά της ειρήνης. Οι διώξεις που πραγματοποίησε το Δικαστήριο για εγκλήματα κατά της ειρήνης επικρίθηκαν έντονα λόγω της ασυμβατότητας τους με την αρχή *nulla crimen* καθώς πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η επίθεση δεν αποτελούσε ποινικά κολάσιμη εγκληματική πράξη. Το Δικαστήριο στήριξε το πέρασμα από την απαγόρευση της χρήσης βίας στην ποινικοποίησή της στον αποτρόπαιο χαρακτήρα και στις σοβαρές συνέπειες του επιθετικού πολέμου, ο οποίος έπρεπε κατά συνέπεια να τιμωρηθεί ως το «ύψιστο διεθνές έγκλημα». Οι μετέπειτα εξελίξεις επιβεβαίωσαν ότι η επίθεση αποτελεί έγκλημα κατά το διεθνές εθιμικό δίκαιο, ενώ το ακριβές περιεχόμενο του εγκλήματος συνεχίζει να αποτελεί ζητούμενο.

Από το δίκαιο της Νυρεμβέργης προκύπτει επομένως ότι το έγκλημα της επίθεσης αποτελεί «ηγετικό έγκλημα» ενώ η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος αφορά στις κατηγορίες ατόμων που έχουν την εξουσία άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου ή συμμετοχής στην διαμόρφωση της πολιτικής ή στρατιωτικής δράσης ενός κράτους. Η σύνδεση μεταξύ του προσώπου και της επιθετικής ενέργειας ωστόσο δεν επαρκεί αλλά θα πρέπει να υπάρχει και δόλος. Θα πρέπει δηλαδή ο δράστης να γνωρίζει

---

the hostilities, including members of armed forces who have laid down their arms and those placed hors de combat by sickness, wounds, detention or any other cause: (i) Violence to life and person, in particular murder of all kinds, mutilation, cruel treatment and torture; (ii) Committing outrages upon personal dignity, in particular humiliating and degrading treatment; (iii) Taking of hostages; (iv) The passing of sentences and the carrying out of executions without previous judgement pronounced by a regularly constituted court, affording all judicial guarantees which are generally recognized as indispensable. (d) Paragraph 2 (c) applies to armed conflicts not of an international character and thus does not apply to situations of internal disturbances and tensions, such as riots, isolated and sporadic acts of violence or other acts of a similar nature.”

⁴⁰ Α.Γιόκαρης – Φ. Παπαρτζή, «Εθνική και διεθνής καταστολή των διεθνών εγκλημάτων», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012, σελ. 170 – 182.

τις συνέπειες που είναι πιθανό να επιφέρουν οι πράξεις του οι οποίες αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης πολιτικής. Η συμμετοχή είτε στην διαταγή διάπραξης της επίθεσης, είτε στον σχεδιασμό ή την προετοιμασία, είτε στην έναρξη και την εκτέλεση της επίθεσης, αρκεί για να θεμελιώσει την ατομική ποινική ευθύνη του δράστη.⁴¹

Η διαδικασία συμπερίληψης του εν λόγω εγκλήματος στο Καταστατικό του ΔΠΔ ήταν ιδιαίτερα δύσκολη κυρίως λόγω της απουσίας μίας διάταξης η οποία θα όριζε το έγκλημα και θα έθετε έτσι τις προϋποθέσεις για την άσκηση της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου επ' αυτού. Στην πρώτη Αναθεωρητική Διάσκεψη του Καταστατικού όμως, τον Ιούνιο του 2010, ως έγκλημα της επίθεσης ορίστηκε «[...] ο σχεδιασμός, η προετοιμασία, ή έναρξη και η εκτέλεση, από πρόσωπο που βρίσκεται σε θέση που του επιτρέπει να ασκεί έλεγχο ή να κατευθύνει τη πολιτική ή στρατιωτική δράση ενός κράτους, μιας επιθετικής ενέργειας, η οποία εκ του χαρακτήρα της, της σοβαρότητας και της κλίμακάς της, συνιστά πρόδηλη παραβίαση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών». Ακόμη, επιθετική ενέργεια ορίζεται «η χρήση ένοπλης βίας από κράτος κατά της κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας άλλου κράτους, ή καθ' οιονδήποτε άλλο τρόπο ασύμβατο με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών [...]», καθώς επίσης και οποιαδήποτε πράξη αναφέρεται στην Απόφαση 3314 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ.⁴²

4. Διεθνείς προσπάθειες καταπολέμησης και ορισμού της τρομοκρατίας

4.1 Προσπάθειες καταπολέμησης

Έχοντας αναλύσει τις αρχές και την δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, βασικό αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί και η εξέταση της πιθανότητας συμπερίληψης του εγκλήματος της διεθνούς τρομοκρατίας στο Καταστατικό του.

Ο όρος «τρομοκρατία» εμφανίστηκε για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης. Την εποχή εκείνη, η τρομοκρατία συνδέονταν με την έννοια

---

⁴¹ Ibid, σελ.208 - 216

⁴² Σ. Περράκης – Μ. Ντ. Μαρούδα, «Διεθνής Δικαιοσύνη», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 299.

της προερχόμενης από το ίδιο το κράτος τρομοκρατίας η οποία χρησιμοποιούνταν ως μηχανισμός ελέγχου του πληθυσμού του. Αυτή η έννοια εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου και σήμερα εντοπίζουμε τρεις κατηγορίες τρομοκρατίας: i) κρατικές πολιτικές τρομοκρατίας που εφαρμόζονται στο εσωτερικό της χώρας, ii) εθνική τρομοκρατία, που διεξάγεται στο εσωτερικό του κράτους από ιδιώτες ή ομάδες και iii) η διεθνής τρομοκρατία, συμπεριλαμβανομένων των κρατικών πρακτικών διακρατικής βίας. Το κύριο κίνητρο των τρομοκρατών είναι το χαμηλό κόστος των πράξεων τους σε σχέση με τα αποτελέσματα που επιτυγχάνουν. Σε περίπτωση συμβατικού πολέμου, το κόστος και η πιθανότητα κλιμάκωσης της έντασης θα ήταν σίγουρα μεγαλύτερα.

Οι τρομοκρατικές ομάδες πραγματοποιούν επιθέσεις που αποσκοπούν στην άσκηση επιρροής επί των αποφάσεων ή πολιτικών που σκοπεύει να εφαρμόσει ο εχθρός τους (κράτη ή διεθνείς οργανισμοί). Δεδομένου ότι η τρομοκρατία είναι μια ιδιαίτερα πολιτικοποιημένη δραστηριότητα, η διεθνής κοινότητα δεν έχει συναινέσει μέχρι σήμερα στην υιοθέτηση ενός ορισμού. Μέχρι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, το κυριότερο ζήτημα ήταν εάν θα πρέπει να συμπεριληφθούν ή όχι τα εθνικά απελευθερωτικά κινήματα ως τρομοκρατικές οντότητες ή όχι. Έκτοτε, η αντίδραση της διεθνούς κοινότητας έχει αλλάξει δραστικά έτσι ώστε σήμερα να καταδικάζει κάθε τρομοκρατική πράξη ανεξάρτητα από τα κίνητρά της.⁴³

Μία από τις πρώτες προσπάθειες για την επίτευξη μια διεθνούς συμφωνίας η οποία θα απαγόρευε την διεξαγωγή τρομοκρατικών ενεργειών έλαβε χώρα το 1937 με τη «Σύμβαση για την Πρόληψη και Τιμωρία της Τρομοκρατίας»⁴⁴, η οποία έγινε αντικείμενο διαπραγματεύσεων εντός της Κοινωνίας των Εθνών. Η Σύμβαση αυτή όριζε ως τρομοκρατικές τις «εγκληματικές πράξεις οι οποίες στρέφονται εναντίον ενός κράτους και στοχεύουν στην δημιουργία μιας κατάστασης τρόμου στο μυαλό συγκεκριμένων προσώπων ή ομάδας προσώπων ή στο ευρύ κοινό» ωστόσο, δεν έλαβε τις απαιτούμενες κυρώσεις από τα κράτη ούτως ώστε να τεθεί σε ισχύ.

Η ΓΣ/ΟΗΕ συνέστησε στην συνέχεια, το 1972, μια Επιτροπή για την τρομοκρατία με στόχο να ορίσει και να απαγορεύσει τις πράξεις τρομοκρατίας ωστόσο, απέτυχε να καταλήξει σε μια συμφωνία σχετικά με τα ζητήματα αυτά. Βασικός λόγος

---

⁴³ Mateo Corrales Hoyos, «Including the Crime of Terrorism Within the Rome Statute: Likelihood and Prospects» *Global Politics Review* 3, no. 1, April 2017, p.25-38.

⁴⁴ World Digital Library, «Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism» διαθέσιμο στο: <https://www.wdl.org/en/item/11579/>

διαφωνίας υπήρξε το εάν οι πράξεις εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων, για λόγους όπως η αποαποικιοποίηση θα πρέπει να εξαιρεθούν από τον εν λόγω ορισμό. Η αδυναμία εξασφάλισης μιας διεθνούς συμφωνίας για την τρομοκρατία οδήγησε τα κράτη σε μία πιο «θεματική» προσέγγιση του ζητήματος. Έτσι, διεξήχθησαν διαπραγματεύσεις για την επίτευξη διεθνών συμφωνιών εξετάζοντας κάθε φορά συγκεκριμένους τομείς που αφορούσαν την τρομοκρατική δραστηριότητα. Οι διαπραγματεύσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την σύναψη διαφορετικών συμφωνιών⁴⁵ οι οποίες είναι μέχρι και σήμερα ευρέως αποδεκτές από τα κράτη μέλη του ΟΗΕ.⁴⁶ Οι Συμβάσεις αυτές μπορούν να χωριστούν σε τέσσερις ειδικότερες κατηγορίες: i) αυτές που αφορούν στην πολιτική αεροπορία, ii) διεθνείς συμβάσεις προστατευόμενων προσώπων και ομήρων, iii) διεθνούς ναυσιπλοΐας, και iv) συμβάσεις «νέας γενιάς» οι οποίες περιλαμβάνουν την Σύμβαση για την Καταστολή των Τρομοκρατικών Βομβαρδισμών, την Σύμβαση για την Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας καθώς επίσης και τη Διεθνή Σύμβαση για την Καταστολή Ενεργειών Πυρηνικής Τρομοκρατίας. Στόχος όλων των Συμβάσεων είναι η αποτελεσματική εθνική δίωξη των τρομοκρατικών ενεργειών ενώ ενσωματώνοντας όλες την αρχή *aut dedere aut judicare* υποχρεώνουν να τα κράτη να παρέχουν βοήθεια κατά τις ποινικές διαδικασίες και τις διαδικασίες έκδοσης.

Ακόμη, οι συντονισμένες προσπάθειες των κρατών σε περιφερειακό επίπεδο είχαν ως αποτέλεσμα την σύναψη σημαντικών συμφωνιών όσον αφορά την πρόληψη και τιμωρία των τρομοκρατικών ενεργειών. Τέτοια κείμενα παρήγαγαν η Ένωση Αμερικανικών Κρατών, το Συμβούλιο της Ευρώπης, η Ένωση της Νότιας Ασίας για την Περιφερειακή Συνεργασία, ο Σύνδεσμος Αραβικών Κρατών, η Κοινοπολιτεία

---

⁴⁵ Οι έντεκα Συμβάσεις είναι : the 1970 Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft (the Hague Convention); the 1971 Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation (the Montreal Convention) and its 1988 Protocol for the Suppression of Unlawful Acts of Violence at Airports Serving International Civil Aviation; the 1973 Convention on the Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents; the 1979 International Convention against the Taking of Hostages; the 1980 Convention on the Physical Protection of Nuclear Material; the 1988 Convention on the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation (the SUA Convention) and its 1988 Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Fixed Platforms located on the Continental Shelf; the 1997 International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings (the Terrorist Bombing Convention); the 1999 International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism (the Terrorist Financing Convention); and the 2005 International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism (the Nuclear Terrorism Convention).

⁴⁶ R.Cryer, "An Introduction to International Criminal Law and Procedure", Cambridge University Press 2010, Second edition, p. 336 – 340.

Ανεξάρτητων Κρατών, ο Οργανισμός Ισλαμικής Διάσκεψης καθώς επίσης και ο Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας. Οι διατάξεις των κειμένων όλων αυτών των περιφερειακών ενώσεων αναφέρονταν συγκεκριμένα σε μέτρα που αποσκοπούν στην πρόληψη, καταστολή ή καταπολέμηση ενεργειών τρομοκρατίας.⁴⁷

Ωστόσο, η απουσία ενός διεθνώς αποδεκτού ορισμού για την τρομοκρατία, όπως προαναφέραμε, αποδυναμώνει το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο. Ένα παράδειγμα το οποίο αποδεικνύει την ύπαρξη νομικών κενών είναι η Υπόθεση Lockerbie όπου δυο Λίβυοι αξιωματούχοι κατηγορούνταν την βομβιστική επίθεση σε ένα αεροσκάφος την ώρα που εκείνο βρισκόταν πάνω από το Lockerbie της Σκωτίας. Καθώς το αεροσκάφος ήταν νηολογημένο στις ΗΠΑ, πέταγε πάνω από το ΗΒ και τα άτομα που κατηγορήθηκαν ήταν λιβυκής καταγωγής τρία διαφορετικά κράτη διεκδικούσαν την δικαιοδοσία για την εκδίκαση της υπόθεσης. Τόσο οι ΗΠΑ όσο και το ΗΒ ζητούσαν από τη Λιβύη να εκδώσει τους δύο αξιωματούχους, υποστηρίζοντας πως τα δικαστήρια της Λιβύης δεν θα επέδιδαν την αρμόζουσα τιμωρία στους κατηγορουμένους. Η Λιβύη αρνούνταν, βάσει του Άρθρου 7 της Σύμβασης του Μόντρεαλ,⁴⁸ ωστόσο το ΣΑ/ΟΗΕ ζήτησε από τη Λιβύη να εκδώσει τους κατηγορουμένους ενώ όταν η τελευταία δεν συμμορφώθηκε με τις υποδείξεις του, επέβαλε κυρώσεις. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι παρά το γεγονός ότι οι υπάρχουσες συμβάσεις για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας παρέχουν περισσότερα μέσα στη διεθνή κοινότητα για την αντιμετώπιση τρομοκρατικών ενεργειών, η οικουμενική δικαιοδοσία επί του εγκλήματος της τρομοκρατίας ίσως να αποτελεί αποτελεσματικότερη λύση.

Όσον αφορά περαιτέρω την συμβολή του ΟΗΕ στο ζήτημα αυτό, το ΣΑ/ΟΗΕ εξέδωσε κατά καιρούς αποφάσεις οι οποίες απαγόρευαν γενικά αλλά και ειδικά τις τρομοκρατικές ενέργειες. Συγκεκριμένα, τον Αύγουστο του 1998 εξέδωσε την Απόφαση 1192⁴⁹ στην οποία, υπενθυμίζοντας τις τρεις προηγούμενες Αποφάσεις σχετικά με την Υπόθεση Lockerbie - 731, 748 και 883 – υποχρέωνε την λιβυκή

---

⁴⁷ Narinder Singh, «*The United Nations' Efforts at Combatting International Terrorism*», FICHL Policy Brief Series No. 81 (2017)

⁴⁸ Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Civil Aviation. Article 7. "The Contracting State in the territory of which the alleged offender is found shall, if it does not extradite him, be obliged, without exception whatsoever and whether or not the offence was committed in its territory, to submit the case to its competent authorities for the purpose of prosecution. Those authorities shall take their decision in the same manner as in the case of any ordinary offence of a serious nature under the law of that State."

⁴⁹ S/RES/1192 (1998), διαθέσιμο στο: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/251/64/PDF/N9825164.pdf?OpenElement>

κυβέρνηση να συμμορφωθεί με τις διατάξεις αυτών. Το ΣΑ έδρασε στην συγκεκριμένη περίπτωση βάσει του Κεφαλαίου VII του Χάρτη καθώς έκρινε τις εν λόγω τρομοκρατικές ενέργειες ως απειλή κατά της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

Ακόμη μια απόφαση ιδιαίτερης σημασίας εξεδώθη από το ΣΑ μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Η Απόφαση 1373⁵⁰ καλούσε όλα τα κράτη μέλη του ΟΗΕ να δράσουν υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη με στόχο την πρόληψη και καταστολή της χρηματοδότησης τρομοκρατικών ενεργειών. Επίσης, με την ίδια Απόφαση, συστήθηκε η Counter Terrorism Committee, αποστολή της οποίας ήταν η παρακολούθηση της εκτέλεσης της Απόφασης από τα κράτη μέλη.

Η τρομοκρατία έχει χαρακτηριστεί ως *hostis humanis generis*, δηλαδή ως εχθρός ολόκληρης της ανθρωπότητας και συγκαταλέγεται στην ίδια κατηγορία με την δουλεία, την γενοκτονία και την πειρατεία. Σχεδόν όλα τα κράτη του κόσμου έχουν υιοθετήσει εσωτερικές νομοθεσίες οι οποίες ποινικοποιούν την διεθνή τρομοκρατία. Τα στοιχεία τα οποία συνθέτουν το έγκλημα αυτό, σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες, είναι: i) μια παράνομη βίαιη πράξη, ii) διεθνούς φύσης, iii). η οποία έχει ως στόχο να τρομοκρατήσει ή να εξαναγκάσει. Επίσης, το Άρθρο 2 του Συμφώνου για την Καταστολή της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας του 1999⁵¹ ορίζει το έγκλημα της τρομοκρατίας ως: «[...] οποιαδήποτε άλλη πράξη που αποσκοπεί στην πρόκληση θανάτου ή βαριάς σωματικής βλάβης εις βάρος πολίτη ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου που δεν συμμετέχει ενεργά στις εχθροπραξίες σε κατάσταση ένοπλης σύγκρουσης, όταν ο σκοπός αυτής της πράξης, λόγω της φύσης της ή των συνθηκών υπό τις οποίες τελείται, είναι ο εκφοβισμός ενός πληθυσμού ή ο εξαναγκασμός μίας κυβέρνησης ή ενός διεθνούς οργανισμού να πράξει ή να απόσχει από το να πράξει κάτι».

Το 2005, μετά τη δολοφονία του Πρωθυπουργού του Λιβάνου και 22 ακόμη ατόμων ιδρύθηκε τον Μάιο του 2007 ένα δικαστήριο για την δίωξη των υπευθύνων. Το Ειδικό Δικαστήριο για τον Λίβανο κατά κανόνα εφάρμοσε τον εσωτερικό ποινικό κώδικα του κράτους, ωστόσο είχε την δυνατότητα να εφαρμόζει και κανόνες διεθνούς εθιμικού δικαίου και διεθνών συμφωνιών εάν το έκρινε αναγκαίο. Το Εφετείο, βασιζόμενο στην πρακτική των κρατών καθώς επίσης και στην *opinio juris*, υποστήριξε

⁵⁰ S/RES/1373 (2001), διαθέσιμο στο:

https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1373%20%282001%29

⁵¹ A/RES/54/109 (2000), διαθέσιμο στο:

<https://www.un.org/ruleoflaw/files/International%20Convention%20for%20the%20Suppression%20of%20the%20Financing%20of%20Terrorism.pdf>

ότι σύμφωνα με το διεθνές εθιμικό δίκαιο υπάρχει ορισμός για το έγκλημα της τρομοκρατίας ο οποίος συνίσταται από τα εξής στοιχεία: i. την διεξαγωγή της εγκληματικής πράξης ή την απειλή διεξαγωγής της, ii. την πρόθεση εξάπλωσης του φόβου ανάμεσα στον πληθυσμό και τον εξαναγκασμό, άμεσο ή έμμεσο, μιας εθνικής ή διεθνούς αρχής στην διάπραξη ή μη μίας πράξης και iii. την ύπαρξη του διακρατικού στοιχείου.⁵²

Τον παραπάνω ορισμό ακολούθησαν και άλλα δικαστήρια στην συνέχεια, επικαλούμενα τον *jus cogens* χαρακτήρα της απαγόρευσης της τρομοκρατίας σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, όπως για παράδειγμα το Δικαστήριο της Αγγλίας στην απόφασή του στην Υπόθεση *Gul*⁵³. Στην συγκεκριμένη απόφαση το Δικαστήριο απέδωσε ατομική ποινική ευθύνη σε υπήκοο του Ηνωμένου Βασιλείου, γεννημένου στη Λιβύη, ο οποίος μοιραζόταν βίντεο τρομοκρατικού περιεχομένου σε πλατφόρμες του διαδικτύου.⁵⁴

4.2 Προσπάθειες ορισμού

Ωστόσο, κανένας ορισμός για την τρομοκρατία δεν έχει υιοθετηθεί σε παγκόσμια κλίμακα. Πολλές από τις περιφερειακές συμφωνίες είτε δεν αναφέρουν καν τον όρο «τρομοκρατία», είτε περιλαμβάνουν κάποιο ορισμό για τους σκοπούς της εκάστοτε συμφωνίας. Πιο συγκεκριμένα, το ψήφισμα 1566 (2004) του ΣΑ/ΟΗΕ καλύπτει μόνο τις πράξεις που περιγράφονται στις παγκόσμιες συμβάσεις αλλά διευκρινίζει ότι πρόκειται για πράξεις « οι οποίες αποσκοπούν στο να προκαλέσουν κατάσταση τρόμου [...] να εκφοβίσουν έναν πληθυσμό ή να αναγκάσουν μια κυβέρνηση ή έναν διεθνή οργανισμό να υλοποιήσουν ή να απέχουν από την υλοποίηση μιας πράξης».⁵⁵

Σύμφωνα με τον Cryer, οι δυσκολίες οι οποίες προκύπτουν κατά την προσπάθεια εξεύρεσης ενός ορισμού για το έγκλημα της τρομοκρατίας μας βάζουν

---

⁵² Michael P. Scharf, “*Special Tribunal for Lebanon Issues Landmark Ruling on Definition of Terrorism and Modes of Participation*,” American Society of International Law 15, no. 6 (2011).

⁵³ *R v Gul*, Judgement (23 October 2013) διαθέσιμο στο: <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2012-0124-judgment.pdf>

⁵⁴ Ibid υπ. 43

⁵⁵ S/RES/1566 (2004), διαθέσιμο στο: <https://www.un.org/ruleoflaw/files/n0454282.pdf>

στην διαδικασία να αναρωτηθούμε εάν οι προσπάθειες αυτές αξίζουν τον κόπο⁵⁶. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι εφόσον κάθε μια από τις πράξεις οι οποίες συνιστούν το έγκλημα της τρομοκρατίας αποτελούν από μόνες τους εγκληματική πράξη τότε ο ορισμός της τρομοκρατίας είναι μάλλον περιττός. Ωστόσο ένας διεθνώς αποδεκτός ορισμός κρίνεται αναγκαίος εάν αποσκοπούμε στην εγκαθίδρυση μιας διεθνούς απαγόρευσης της τρομοκρατίας, μιας αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών καθώς επίσης και στην συμπερίληψη του εγκλήματος στην δικαιοδοσία του ΔΠΔ.

Παρά τις διαφορές που παρατηρούμε ανάμεσα στους ήδη υπάρχοντες ορισμούς εντοπίζουμε σε όλους τα ίδια βασικά στοιχεία. Πρώτο εξ αυτών είναι η χρήση ή η απειλή χρήσης βίας, δεύτερον, η πράξη είναι αδιάκριτη, που σημαίνει ότι τα θύματα της επίθεσης επιλέγονται τυχαία. Τρίτον, η επίθεση κατευθύνεται στοχευμένα έναντι αμάχων και όχι σε στρατιωτικούς στόχους και τέταρτον, στόχος της επίθεσης είναι ο εξαναγκασμός μιας κυβέρνησης ή μιας οργάνωσης να προσχωρήσει ή να απόσχει από την πραγματοποίηση μιας ενέργειας. Η ύπαρξη ή όχι του διακρατικού στοιχείου είναι αυτή η οποία καθορίζει εάν πρόκειται για διεθνή τρομοκρατία.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το Άρθρο 2 του Συμφώνου για την Καταστολή της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας του 1999 παρέχει ένα γενικό ορισμό του εγκλήματος της τρομοκρατίας ο οποίος είναι ευρέως αποδεκτός ενώ έχει χαρακτηριστεί από αρκετούς σχολιαστές ως ο πιο «ανεπτυγμένος» ορισμός της τρομοκρατίας μέχρι στιγμής.

Μέσω της περιγραφής, στο Άρθρο 2 του Συμφώνου, των πράξεων των οποίων η χρηματοδότηση απαγορεύεται, συνάγεται ένας ορισμός της τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα, το Άρθρο 2(1)(a) αναφέρεται σε πράξεις οι οποίες απαγορεύονται βάσει προηγούμενων συμφωνιών κατά της τρομοκρατίας ενώ το Άρθρο 2(1)(b) σε «κάθε άλλη πράξη»⁵⁷ τρομοκρατίας. Ο συγκεκριμένος ορισμός προσδιορίζει το *actus reus* της τρομοκρατικής πράξης, δηλαδή την πρόκληση φυσικής βλάβης στον άμαχο πληθυσμό καθώς επίσης και το *mens rea* το οποίο ξεχωρίζει τις τρομοκρατικές από κάποια άλλη

---

⁵⁶ R.Cryer, *“An Introduction to International Criminal Law and Procedure”*, Cambridge University Press 2010, Second edition, p. 342 - 343

⁵⁷ Article 2(1)(b) “[...]Any other act intended to cause death or serious bodily injury to a civilian, or to any other person not taking an active part in the hostilities in a situation of armed conflict, when the purpose of such act, by its nature or context, is to intimidate a population, or to compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act”

εγκληματική πράξη και το οποίο συνίσταται στην επέλευση μιας πολιτικής αλλαγής ή στον εκφοβισμό του πληθυσμού. Καθώς ο συγκεκριμένος ορισμός δεν αναφέρεται συγκεκριμένα στον δράστη της εν λόγω πράξης, μπορεί να υποστηριχθεί ότι αφορά τόσο σε κρατικές όσο και σε μη κρατικές οντότητες ή άτομα. Επίσης, ο γενικός χαρακτήρας της γλώσσας, μη συγκεκριμενοποιώντας τις πράξεις και τις συμπεριφορές που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως τρομοκρατικές δίνει την δυνατότητα στην εφαρμογή του εν λόγω ορισμού και σε πιο σύγχρονες μορφές τρομοκρατίας, όπως για παράδειγμα την κυβερνο-τρομοκρατία. Ακόμη, δεν εξαιρούνται από τον ορισμό τα απελευθερωτικά κινήματα. Εκτός από την Συρία, κανένα άλλο συμβαλλόμενο κράτος δεν έχει εκφράσει κάποια επιφύλαξη σχετικά με το αυτό και την εξαίρεσή τους από τον ορισμό.⁵⁸

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου άλλαξε σημαντικά την στάση που τα κράτη είχαν υιοθετήσει μέχρι τότε απέναντι στην τρομοκρατία. Η αμφισβήτηση ωστόσο πολλών θεωρητικών έγκειται στο εάν ο ορισμός που περιλαμβάνεται στο Σύμφωνο για την Καταστολή της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και η ευρεία αποδοχή του οφείλεται στον υποχρεωτικό χαρακτήρα της Απόφασης 1373 του ΣΑ/ΟΗΕ ή στην γενικότερη επιθυμία των κρατών να αντιμετωπίσουν το έγκλημα της τρομοκρατίας.⁵⁹

Ωστόσο, ο ίδιος ορισμός μπορεί να έχει διαφορετική έννοια σε διαφορετικά πλαίσια. Για παράδειγμα, ο όρος «εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας» ορίζεται διαφορετικά στο Καταστατικό του ΔΠΔΓ⁶⁰, του ΔΠΔΡ⁶¹ και της ΔΠΔ⁶². Επομένως, η εξεύρεση ενός ορισμού για την έννοια της τρομοκρατίας είναι μόνο το πρώτο βήμα. Η εισαγωγή του ορισμού της τρομοκρατίας, όπως αυτή περιγράφεται για παράδειγμα στη Σύμβαση για την Καταστολή της Χρηματοδότησης, σε διαφορετικό νομικό πλαίσιο, όπως αυτό του ΔΠΔ, απαιτεί προσεκτική εξέταση. Με άλλα λόγια, ενώ τα κράτη δέχθηκαν ευρέως τον προαναφερόμενο ορισμό για τους σκοπούς της Σύμβασης

---

⁵⁸ A.Cohen, “ *Prosecuting Terrorists at the ICC: Reevaluating an unused legal tool to combat Terrorism*” Michigan State International Law Review 2012, Vol. 20:2 p.233 - 236

⁵⁹ Naomi Norberg, «*Terrorism and International Criminal Justice: Dim Prospects for a Future Together*», Vol.8, Issue 1, Santa Clara Journal of International Law 2010, p.25

⁶⁰ Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, Article 5, διαθέσιμο στο: https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf

⁶¹ Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda, Article 3, διαθέσιμο στο: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/ict_r EF.pdf

⁶² Rome Statute of the International Criminal Court, Article 7, διαθέσιμο στο: <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/RS-Eng.pdf>

Χρηματοδότησης, ενδέχεται οι απόψεις και τα συμφέροντά τους να διαφοροποιούνται όσον αφορά την υιοθέτηση του ίδιου ορισμού για τους σκοπούς του ΔΠΔ.⁶³

Μέρος Β'

1. Το έγκλημα της τρομοκρατίας στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Καταστατικού της Ρώμης το ΔΠΔ δεν έχει δικαιοδοσία για την δίωξη ατόμων που επιτελούν τρομοκρατικές ενέργειες. Η μη συμπερίληψη του εγκλήματος της τρομοκρατίας στα εγκλήματα στα οποία ασκεί τη δικαιοδοσία το ΔΠΔ οφείλεται στην απόρριψη της πρότασης αυτής από την πλειοψηφία των κρατών. Η πρόταση συμπερίληψης της τρομοκρατίας στο Καταστατικό δεν είχε θετική αντιμετώπιση από τα κράτη στην Συνδιάσκεψη της Ρώμης το 1998 και η μόνη αναφορά που έγινε στο έγκλημα της τρομοκρατίας ήταν αυτή στο Resolution E στο Παράρτημα της Τελικής Πράξης⁶⁴.

Όπως έχει προαναφερθεί, η απουσία ενός διεθνώς αποδεκτού ορισμού για το έγκλημα της τρομοκρατίας αποτελεί το βασικότερο εμπόδιο στην προσπάθεια συμπερίληψης του εν λόγω εγκλήματος στο Καταστατικό του ΔΠΔ. Ωστόσο, σύμφωνα με τον M.Lawless « [...]ο λόγος αυτός δεν δικαιολογεί την αποτυχία μας αυτή τη στιγμή να δράσουμε ώστε να αναπτύξουμε έναν αποτελεσματικό ορισμό σύμφωνα με τον οποίο ένα διεθνές δικαστικό όργανο θα μπορεί να τιμωρεί τα άτομα εκείνα που έχουν διαπράξει το διεθνές έγκλημα της τρομοκρατίας.»⁶⁵

Ο δεύτερος λόγος έγκειται στην άποψη που είχε εκφραστεί, κατά την Συνδιάσκεψη της Ρώμης, από τα κράτη ότι τα τρία βασικά εγκλήματα, που περιλαμβάνονται στο Καταστατικό του ΔΠΔ, αποτελούν τα σημαντικότερα εγκλήματα που απασχολούν την διεθνή κοινότητα και το έγκλημα της τρομοκρατίας δεν

---

⁶³ Ibid, υπ.58

⁶⁴ United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court Rome, 15 June -1 7 July 1998, Official Records, Volume I «[...]Recommends that a Review Conference pursuant to article 123 of the Statute of the International Criminal Court consider the crimes of terrorism and drug crimes with a view to arriving at an acceptable definition and their inclusion in the list of crimes within the jurisdiction of the Court.»

⁶⁵ M. Lawless, «Terrorism: An International Crime», International Journal 2007 - 2008, Vol. 63, No. 1, p.159

απασχολεί στον ίδιο βαθμό τα κράτη. Ωστόσο, βάσει των σημερινών εξελίξεων και δεδομένου ότι τρομοκρατικές ενέργειες έχουν χαρακτηριστεί από τον ΟΗΕ ως απειλές κατά της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας,⁶⁶ ο συγκεκριμένος λόγος τείνει να χάνει την δυναμική του. Ειδικότερα μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και τις επανειλημμένες επιθέσεις σε ευρωπαϊκές πόλεις, η διεθνής συνεργασία μεταξύ των κρατών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας αυξήθηκε ενώ η διεθνής υπόσταση του εγκλήματος αυτού δύσκολα αμφισβητείται πλέον.

Η αποφυγή της «υπερφόρτωσης» του έργου του ΔΠΔ και το επιχείρημα ότι οι εθνικές κυβερνήσεις θα μπορούν να διαχειριστούν αποτελεσματικότερα τις εν λόγω υποθέσεις, αποτελούν τον τρίτο λόγο απόρριψης συμπερίληψης της τρομοκρατίας στο Καταστατικό. Ωστόσο, το επιχείρημα αυτό αντικρούεται από το ίδιο το Καταστατικό της Ρώμης καθώς τα Άρθρα 1 και 5 - αρχή της συμπληρωματικότητας - εξασφαλίζουν ότι το ΔΠΔ θα ασκεί δικαιοδοσία μόνο επί των σημαντικότερων εγκλημάτων διεθνούς ενδιαφέροντος αποφεύγοντας την απασχόληση του Δικαστηρίου με υποθέσεις μικρότερης σημασίας.⁶⁷

Επιπλέον, η συμπερίληψη της τρομοκρατίας στο Καταστατικό του ΔΠΔ υποστηρίχθηκε ότι θα δυσχέραινε την αποδοχή του τελικού κειμένου από τα κράτη ενώ ως ένας ακόμη λόγος προβλήθηκε το ήδη υπάρχον διεθνές σύστημα διεθνούς συνεργασίας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ωστόσο, το δεύτερο επιχείρημα, εάν το συγκρίνουμε με την περίπτωση του εγκλήματος της γενοκτονίας, όπου παρά την ισχύουσα από το 1948 Συνθήκη για την Γενοκτονία δεν τέθηκε κάποια αντίρρηση όσον αφορά την συμπερίληψή της στο Καταστατικό, συμπεραίνουμε ότι δεν καθίσταται ιδιαίτερα ισχυρό. Το ίδιο ισχύει και για τα εγκλήματα πολέμου, σχετικά με τα οποία υπήρχαν ήδη διατάξεις που τα απαγόρευαν στις Συμβάσεις της Γενεύης, η ανάγκη όμως ενσωμάτωσής τους στο Καταστατικό δεν αμφισβητήθηκε ουδέποτε.

Τέλος, ο πολιτικός χαρακτήρας του εγκλήματος της τρομοκρατίας αποτελεί έναν επιπλέον λόγο απόρριψης του από το Καταστατικό της Ρώμης. Έτσι, υποστηρίχθηκε ότι εάν το ΔΠΔ αποκτούσε δικαιοδοσία για την δίωξη του εν λόγω εγκλήματος το γεγονός αυτό θα επηρέαζε ην αξιοπιστία του ως ανεξάρτητο δικαστικό όργανο. Το επιχείρημα αυτό, παρά το ότι όντως ευσταθεί, μπορεί να αντικρουστεί με

---

⁶⁶ Ibid, υπ.50

⁶⁷ R.Galingging, “Prosecuting Acts of Terrorism as Crimes Against Humanity Under the ICC Treaty”, Vol. 7 ,2010, p.749

το γεγονός ότι το ΔΠΔ παρότι ανεξάρτητο δικαστικό όργανο, δεν αποστασιοποιείται εντελώς από τα πολιτικά τεκταινόμενα. Πιο συγκεκριμένα, ο λόγος για τον οποίο το Ισραήλ δεν έχει προσχωρήσει στο Καταστατικό του ΔΠΔ είναι η συμπερίληψη του εποικισμού στα εγκλήματα πολέμου. Ακόμη, το ένταλμα σύλληψης που εξεδώθη από το ΔΠΔ κατά του Al Bashir, ο οποίος κατηγορείται για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα πολέμου και γενοκτονία, αποτελεί μια ακόμη κίνηση του ΔΠΔ στην οποία εντοπίζεται ο πολιτικός παράγοντας. Επομένως, μπορεί να υποστηριχθεί ότι όλα τα διεθνή εγκλήματα εμπεριέχουν σε κάποιο βαθμό το πολιτικό στοιχείο.

Από την ανάλυση των έξι επιχειρημάτων που παρουσιάστηκαν μόνο το ένα εξ αυτών κρίνεται αρκετά σημαντικό ώστε να εμποδίζει την προσθήκη του εγκλήματος της τρομοκρατίας στο Καταστατικό του ΔΠΔ⁶⁸. Το επιχείρημα αυτό είναι η έλλειψη ενός διεθνώς αποδεκτού ορισμού για την τρομοκρατία η οποία δεν εμποδίζει μόνο την άσκηση της δικαιοδοσίας του ΔΠΔ αλλά ακόμη, δυσχεραίνει την συνεργασία μεταξύ των κρατών και την εξεύρεση αποτελεσματικών μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου.

2. Προοπτικές συμπερίληψης του εγκλήματος της τρομοκρατίας στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου

Το Καταστατικό του ΔΠΔ στα άρθρα 121 κα 122 περιλαμβάνει διατάξεις σχετικά με τις δυνατότητες που έχουν τα κράτη μέλη όσον αφορά την τροποποίησή του. Η πρώτη παράγραφος του Άρθρου 121 ορίζει ότι κράτος μέλος μπορεί να προτείνει τροποποίηση του κειμένου μετά την παρέλευση επτά ετών από την θέση σε ισχύ του. Μετά την επίσημη πρόταση από τα κράτη, η Συνέλευση των κρατών μελών – που αποτελεί το νομοθετικό σώμα του οργάνου – αποφασίζει σχετικά με την αποδοχή ή όχι της πρότασης. Η πρόταση υιοθετείται μετά την συμφωνία των δύο τρίτων της πλειοψηφίας των κρατών μελών ενώ σε περίπτωση που οι αλλαγές αφορούν τα εγκλήματα για τα οποία έχει δικαιοδοσία του Δικαστήριο ή τους ορισμούς αυτών, τότε οι τροποποιήσεις

---

⁶⁸ Ibid υπ. 58, p. 223 - 229

αφορούν μόνο στα κράτη τα οποία τις έχουν ρητώς αποδεχθεί. Επομένως, μια πρόταση από ένα κράτος μέλος, για την τροποποίηση του Καταστατικού έτσι ώστε να συμπεριληφθεί και η τρομοκρατία στα εγκλήματα για τα οποία έχει δικαιοδοσία το Δικαστήριο δεν θα αντιμετωπίσει ιδιαίτερες διαδικαστικές δυσκολίες. Οι πολιτικές και διπλωματικές κινήσεις που θα πρέπει να προηγηθούν πριν την κατάθεση της πρότασης, ούτως ώστε να επιτευχθεί η υιοθέτηση της πρότασης από την αναγκαία πλειοψηφία των κρατών, είναι το σημείο το οποίο παρουσιάζει δυσκολία.

Υπάρχουν δύο προοπτικές όσον αφορά την συμπερίληψη της τρομοκρατίας στην κατηγορία των διεθνών εγκλημάτων στο Καταστατικό του ΔΠΔ. Η πρώτη είναι η εισαγωγή του εγκλήματος της τρομοκρατίας ως ανεξάρτητο έγκλημα υπό το Άρθρο 5, ενώ ως δεύτερη προτείνεται η ερμηνεία των ήδη υπαρχόντων εγκλημάτων με τέτοιο τρόπο ώστε να συγκαταλέγονται και οι πράξεις τρομοκρατίας σε ένα εξ αυτών.

2.1 Ως ανεξάρτητο έγκλημα

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η δίωξη ατόμων από το ΔΠΔ για το έγκλημα της τρομοκρατίας μπορεί να επιτευχθεί με δύο τρόπους. Ο πρώτος τρόπος είναι η προσθήκη του εγκλήματος αυτού στο Καταστατικό ως ανεξάρτητο έγκλημα.

Σύμφωνα με τον Cassese, για να αποτελέσει μια τρομοκρατική πράξη έγκλημα διεθνούς ενδιαφέροντος θα πρέπει κατά πρώτον, τα αποτελέσματα αυτής να μη επηρεάζουν μόνο ένα κράτος και κατά δεύτερον, οι πράξεις αυτές να υλοποιούνται με την βοήθεια – ή με την ανοχή- είτε του κράτους στο οποίο λαμβάνουν χώρα οι τρομοκρατικές ενέργειες είτε ενός τρίτου κράτους. Η ύπαρξη του στοιχείου αυτού είναι σημαντική καθώς πλέον η παράνομη ενέργεια παύει να αποτελεί ζήτημα που απασχολεί δύο ή παραπάνω κράτη, τα οποία θα μπορούσαν να συνεργαστούν για να την αντιμετωπίσουν, αλλά παίρνει πλέον διαστάσεις ενός διεθνούς φαινομένου το οποίο αποτελεί απειλή κατά της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

Κυρίως μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου η διεθνής συνεργασία για την καταπολέμηση του φαινομένου της τρομοκρατίας εντάθηκε σημαντικά. Η δυναμική αυτή των κρατών και η αντίθεση τους απέναντι στις τρομοκρατικές ενέργειες, σε συνδυασμό με τις διακηρύξεις και τις αποφάσεις τους, ανέδειξαν, με βάση το εθιμικό

διεθνές δίκαιο, το έγκλημα της τρομοκρατίας ως έγκλημα διεθνούς ενδιαφέροντος. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται του δικαιώματος των κρατών να εκδικάζουν στα εθνικά τους δικαστήρια οποιονδήποτε τυγχάνει να πραγματοποιεί τρομοκρατικές ενέργειες στο έδαφός τους.

Παρόλα αυτά, σύμφωνα πάλι με τον Cassese, εκεί που αποτυγχάνει η διεθνής κοινότητα είναι στο επίπεδο της υλοποίησης⁶⁹. Συγκεκριμένα, παρά την πληθώρα διεθνών συμφωνιών κατά της τρομοκρατίας, οι τελευταίες δεν υποχρεώνουν ρητά τα κράτη να προβούν στην δίωξη και την τιμωρία των υπευθύνων για τρομοκρατικές ενέργειες. Επομένως, εφόσον οι πρακτικές που χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα, από εθνικά αλλά και διεθνή δικαστήρια, δεν αποδίδουν τα επιθυμητά αποτελέσματα, αποτελεί επιτακτική ανάγκη η προσθήκη του εγκλήματος της τρομοκρατίας στην δικαιοδοσία του ΔΠΔ. Ωστόσο, τα κράτη απορρίπτουν επανειλημμένα την προοπτική αυτή με το επιχείρημα της απουσίας ορισμού για το συγκεκριμένο έγκλημα.

Συνάγεται λοιπόν ότι το βασικό, ίσως και μοναδικό, εμπόδιο στην προσπάθεια προσθήκης της διεθνούς τρομοκρατίας ως ανεξάρτητο έγκλημα στο Καταστατικό του ΔΠΔ είναι η απουσία ενός ορισμού για το συγκεκριμένο έγκλημα. Βέβαια, οι ήδη υφιστάμενες συμβάσεις που καταδικάζουν συγκεκριμένες πρακτικές ως τρομοκρατικές, και κυρίως η Σύμβαση για την Καταστολή της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, θα μπορούσαν δυνητικά να αποτελέσουν μια βάση για την εξέλιξη του ορισμού της τρομοκρατίας με τελικό στόχο την συμπερίληψη του εγκλήματος αυτού στο Καταστατικό υπό την προϋπόθεση να υπάρξει ομοφωνία μεταξύ των κρατών.⁷⁰

2.2 Ως μέρος ενός εκ των ήδη υπαρχόντων εγκλημάτων

Η προοπτική της συμπερίληψης του εγκλήματος της τρομοκρατίας στο Καταστατικό του ΔΠΔ ως μέρος ενός εκ των ήδη υπαρχόντων εγκλημάτων θα μπορούσε δυνητικά να επιτευχθεί μέσω μιας διαφορετικής ερμηνείας της Συνθήκης της Ρώμης. Το στοιχείο το οποίο αποδυναμώνει την συγκεκριμένη προοπτική έγκειται στο γεγονός ότι μια τέτοια πρακτική έρχεται σε αντίθεση με τις διατάξεις του Άρθρου 22 (1), (2) του

---

⁶⁹ A.Cassese, *“International Criminal Law”*, Oxford University Press, New York 2003, p.128 – 131.

⁷⁰ A.Cohen, *“ Prosecuting Terrorists at the ICC: Reevaluating an unused legal tool to combat Terrorism ”* Michigan State International Law Review 2012, Vol. 20:2 p. 238 - 239

Καταστατικού, το οποίο αντικατοπτρίζει την αρχή “ nullum crimen sine lege” η οποία απαγορεύει αρχικά να αποδοθεί ποινική ευθύνη σε άτομο για μια πράξη η οποία δεν αποτελούσε έγκλημα υπαγόμενο στην δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, κατά τον χρόνο τον οποίο τελέστηκε ενώ υποχρεώνει τα κράτη σε συσταλτική ερμηνεία του ορισμού ενός εγκλήματος και παράλληλα απαγορεύει την αναλογική εφαρμογή του.⁷¹

Στην συνέχεια της παρούσας εργασίας θα εξεταστούν οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες θα μπορούσε το έγκλημα της τρομοκρατίας να συμπεριληφθεί σε μια εκ των τεσσάρων κατηγοριών εγκλημάτων στις οποίες ασκεί την δικαιοδοσία του το ΔΠΔ.

2.2.1 Γενοκτονία.

Με βάση τον ορισμό που εντοπίζεται στην Σύμβαση κατά της Γενοκτονίας, το Άρθρο 6 του Καταστατικού του ΔΠΔ ορίζει ως γενοκτονία τις πράξεις οι οποίες έχουν ως στόχο «[...] την καταστροφή εν όλω ή εν μέρει μιας εθνικής, εθνοτικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας». Κάποιες από τις τρομοκρατικές πράξεις που έχουν λάβει χώρα κατά καιρούς θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι πληρούν κάποιες από αυτές τις προϋποθέσεις που αναφέρονται στο Άρθρο 6. Για παράδειγμα οι πράξεις όπως η «δολοφονία μελών μιας ομάδας» ή «πρόκληση σοβαρών σωματικών τραυματισμών στα μέλη μιας ομάδας» θα μπορούσαν να ερμηνευθούν με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτρέψουν σε τρομοκρατικές ενέργειες να συμπεριλαμβάνονται στην έννοια της γενοκτονίας και έτσι να διώκονται από το ΔΠΔ.

Λαμβάνοντας ως χαρακτηριστικά παραδείγματα τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου καθώς και τα γεγονότα στην υπόθεση Lockerbie παρατηρούμε ότι ναι μεν οι επιθέσεις κατευθύνονταν ενάντια σε μια συγκεκριμένη ομάδα – αυτή των Αμερικανών πολιτών – ή και γενικότερα των «δυτικών» - , ωστόσο δεν εντοπίζεται σε καμία από τις δύο περιπτώσεις το στοιχείο της πρόθεσης εξόντωσης της συγκεκριμένης ομάδας. Οι τρομοκράτες χρησιμοποιούν τα θύματα των επιθέσεων τους ως μέσο για να πετύχουν έναν απώτερο σκοπό, ο οποίος σχεδόν πάντα σχετίζεται με την πολιτική ή

---

⁷¹ **Article 22** ‘Nullum crimen sine lege 1. A person shall not be criminally responsible under this Statute unless the conduct in question constitutes, at the time it takes place, a crime within the jurisdiction of the Court. 2. The definition of a crime shall be strictly construed and shall not be extended by analogy. In case of ambiguity, the definition shall be interpreted in favour of the person being investigated, prosecuted or convicted.’

την θρησκεία. Ακόμα και αν θεωρήσουμε τα θύματα των συγκεκριμένων επιθέσεων ως «μέρος» μιας ευρύτερης ομάδας ούτως ώστε να δικαιολογηθούν οι εν λόγω πράξεις ως εμπόλυσες στην κατηγορία της γενοκτονίας, το ποσοστό των θυμάτων αυτών δεν είναι αρκετά μεγάλο - σε σχέση με το συνολικό ποσοστό των ατόμων που αποτελούν την ομάδα - ώστε να επιτευχθεί ο στόχος αυτός.⁷²

2.2.2 Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Σύμφωνα με τις περισσότερες απόψεις, και στην προκειμένη ανάλυση αυτή του Cassese, οι τρομοκρατικές ενέργειες θα μπορούσαν να προστεθούν, ως υποκατηγορία, στα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Αρχικά, μπορεί να συναχθεί από τους σχετικούς διεθνείς κανόνες και πρακτική σχετικά με τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ότι οι τρομοκρατικές ενέργειες μπορούν να συγκαταλεχθούν σε αυτή την κατηγορία εγκλημάτων είτε πραγματοποιούνται κατά την περίοδο ένοπλης σύρραξης είτε όχι. Επίσης, θα πρέπει να περιλαμβάνουν τις εξής πράξεις: α) δολοφονία, β) σοβαρό πόνο, γ) πρόκληση σημαντικού σωματικού ή πνευματικού τραυματισμού ή κάποιας μορφής δ) βασανιστηρίων, ε) βιασμού ή στ) αναγκαστικής εξαφάνισης προσώπων. Ακόμη, θα πρέπει να πληρούν τις βασικές προϋποθέσεις για την συμπερίληψή τους στην βασική αυτή κατηγορία εγκλημάτων. Συγκεκριμένα, θα πρέπει να είναι μέρος μιας ευρύτερης ή οργανωμένης επίθεσης εναντίον άμαχου πληθυσμού και ο δράστης θα πρέπει να έχει γνώση ότι οι πράξεις του συμβάλλουν στην εκπλήρωση του στόχου της επίθεσης αυτής.

Το άρθρο 7 (1) (k) του Καταστατικού του ΔΠΔ ορίζει ότι ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας μπορούν να θεωρηθούν *«και άλλες απάνθρωπες πράξεις παρόμοιου χαρακτήρα οι οποίες με πρόθεση προκαλούν μεγάλο πόνο ή βαρεία σωματική βλάβη ή βαρεία βλάβη της διανοητικής ή σωματικής υγείας»*. Επομένως από την μία πλευρά μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι πράξεις αυτές θα ήταν δυνατόν να περιλαμβάνουν τρομοκρατικές ενέργειες όπως για παράδειγμα βομβιστικές επιθέσεις ή συλλήψεις ομήρων. Από την άλλη όμως, υπάρχει και η άποψη - με μικρότερη ωστόσο απήχηση - ότι στις απαρχές της δημιουργίας του Καταστατικού Χάρτη της Νυρεμβέργης ο όρος

---

⁷² Ibid υπ.70, p.241- 242

«εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας» δεν συντάχθηκε με την προοπτική συμπερίληψης του εγκλήματος της τρομοκρατίας στο μέλλον. Επομένως, στην συγκεκριμένη περίπτωση πρόκειται για μια άποψη η οποία θίγει το ζήτημα της ερμηνείας του Άρθρου 7 και η οποία βασίζεται στις διατάξεις του Άρθρου 22 (2), όπως αναφέρθηκε και παραπάνω.

Όσον αφορά την προϋπόθεση η συγκεκριμένη τρομοκρατική ενέργεια να αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης ή οργανωμένης επίθεσης, αυτή είναι πιο δύσκολο να αποδειχτεί τις περισσότερες φορές. Για παράδειγμα, στην υπόθεση Lockerbie η σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε αποκάλυψε τη συμμετοχή της Λιβύης στην επίθεση, ωστόσο η Λιβύη δεν παραδέχτηκε την εμπλοκή της στην επίθεση παρά μόνο μετά από μερικά χρόνια. Επιπλέον, ενώ η Λιβύη αποδείχθηκε ότι υποβοηθούσε τρομοκρατικές ενέργειες, η συγκεκριμένη επίθεση φάνηκε να είναι μια μεμονωμένη επίθεση και δεν υπάρχουν ενδείξεις για εκτεταμένη ή συστηματική επίθεση από την Λιβύη κατά αμερικανικών στόχων. Το συγκεκριμένο γεγονός έρχεται σε αντίθεση με τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, τα οποία αποτελούν διαφορετική περίπτωση καθώς συνιστούσαν μέρος μιας οργανωμένης επίθεσης της Al Qaeda κατά αμερικανικών στόχων.

Το στοιχείο της γνώσης του δράστη σχετικά με την συμμετοχή του σε μια ευρύτερη και οργανωμένη επίθεση τις περισσότερες φορές δεν είναι δύσκολο να εντοπιστεί. Αυτό οφείλεται στο γεγονός του ότι οι τρομοκρατικές οργανώσεις συχνά διακηρύττουν δημόσια την εμπλοκή τους στις εν λόγω επιθέσεις όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου όπου η Al Qaeda παραδέχτηκε ότι ευθύνεται για τις επιθέσεις. Εφόσον λοιπόν ο μοναδικός τρόπος με τον οποίο λειτουργούν οι τρομοκρατικές οργανώσεις είναι μέσω της διάπραξης τρομοκρατικών ενεργειών για την επίτευξη του στόχου τους είναι δύσκολο να υποστηριχθεί ότι οι δράστες δεν γνώριζαν ότι οι πράξεις τους συνιστούν μέρος μιας ευρύτερης οργανωμένης επίθεσης.⁷³

Το σημείο στο οποίο φαίνεται να εμφανίζεται μια διαφορά ανάμεσα στην τρομοκρατία και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας αφορά τον προσδιορισμό των θυμάτων. Τα καταστατικά των διεθνών ποινικών δικαστηρίων προβλέπουν ότι τα

---

⁷³ A.Cohen, “ *Prosecuting Terrorists at the ICC: Reevaluating an unused legal tool to combat Terrorism* ” Michigan State International Law Review 2012, Vol. 20:2 p. 242 - 246

θύματα των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας θα πρέπει να είναι άμαχοι. Από την κατηγορία των θυμάτων επομένως, εξαιρούνται άτομα του στρατιωτικού επιτελείου καθώς επίσης και μέλη άλλων οργάνων επιβολής του νόμου. Ωστόσο, ο περιορισμός αυτός δεν εντοπίζεται στο διεθνές εθιμικό δίκαιο, το οποίο προβλέπει ότι εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας μπορούν επίσης να διαπραχθούν κατά των ατόμων αυτών. Άλλωστε, θα ήταν αντίθετο προς το πνεύμα και τη λογική του σύγχρονου διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ανθρωπιστικού δικαίου, να περιορίσει στους πολίτες - κυρίως εν καιρώ ειρήνης - τη διεθνή προστασία των ατόμων από τις τρομοκρατικές ενέργειες. Παράδειγμα για την ενίσχυση της θέσης αυτής αποτελεί η άποψη που εκφράζει ο Cassese ότι δεν θα ήταν λογικό να υποδηλώσουμε ότι οι επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 κατά των Δίδυμων Πύργων στη Νέα Υόρκη, όπου βρίσκονταν σχεδόν αποκλειστικά άμαχοι, αποτελούσαν έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, ενώ η συντριβή ενός πολιτικού αεροσκάφους στο Πεντάγωνο θα αποτελούσε μια διαφορετική κατηγορία εγκλημάτων, διότι τα θύματα δεν θα ήταν πολίτες αλλά πρωτίστως κρατικοί αξιωματούχοι. Στην περίπτωση τρομοκρατικών ενεργειών, αυτό που έχει σημασία από νομικής σκοπιάς δεν είναι τόσο η προστασία των πολιτών από το να γίνουν στόχος επιθέσεων. Αυτό που έχει σημασία είναι να αποφευχθεί και να τιμωρηθεί η εγκληματική δράση, όποια κι αν είναι τα θύματα αυτής⁷⁴.

Συμπερασματικά, εφόσον μια τρομοκρατική πράξη πληροί τις δύο βασικές προϋποθέσεις, αποτελεί δηλαδή μέρος μιας ευρύτερης ή συστηματικής επίθεσης εναντίον άμαχου πληθυσμού και ο δράστης έχει γνώση ότι οι πράξεις του συμβάλλουν στην εκπλήρωση του στόχου της επίθεσης αυτής, τότε το Άρθρο 7 του ΔΠΔ θα μπορούσε να συνιστά νομική βάση για την άσκηση δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου επί του εγκλήματος.

Σύμφωνα με το Άρθρο 7, οι τρομοκρατικές ενέργειες που υπέχουν της δικαιοδοσίας του ΔΠΔ ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας μπορούν να είναι οι δολοφονίες, απελάσεις ή αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών, φυλακίσεις ή άλλης μορφής στέρηση της προσωπικής ελευθερίας, βασανισμοί, διωγμοί, αναγκαστικές εξαφανίσεις και γενικότερα άλλες απάνθρωπες πράξεις. Από την δίωξη των τρομοκρατικών εγκλημάτων ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας στο πλαίσιο του

---

⁷⁴ A.Cassese, "The Multifaceted Criminal Notion of Terrorism in International Law" Journal of International Criminal Justice, Volume 4, Issue 5, November 2006, p. 933-958

ΔΠΔ θα μπορούσαν να προκύψουν τα εξής αποτελέσματα: Αρχικά, δίνεται η δυνατότητα δίωξης τρομοκρατικών ενεργειών είτε αυτές προέρχονται από κράτη είτε από άλλες οργανώσεις ενώ παράλληλα δεν έχει σημασία εάν οι πράξεις αυτές τελέστηκαν κατά την διάρκεια ένοπλης σύρραξης ή σε περίοδο ειρήνης. Ακόμη, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, προστατεύονται ως θύματα όχι μόνο οι άμαχοι πληθυσμοί αλλά και μέλη των ενόπλων δυνάμεων και κρατικοί αξιωματούχοι. Τέλος, το Άρθρο 7 θα αποτελέσει με αυτό τον τρόπο ένα εναλλακτικό όργανο καταπολέμησης και καταστολής του εγκλήματος της τρομοκρατίας σε σχέση με τις αντιτρομοκρατικές συμβάσεις.⁷⁵

2.2.3 Εγκλήματα πολέμου.

Τα εγκλήματα πολέμου, σύμφωνα με το Άρθρο 8 του Καταστατικού του ΔΠΔ, είναι παράνομες ενέργειες οι οποίες πραγματοποιούνται κατά την διάρκεια μιας διεθνούς ή μη, ένοπλης σύρραξης. Συνεπώς, για να θεωρηθούν οι τρομοκρατικές ενέργειες ως εγκλήματα πολέμου η πρώτη προϋπόθεση που θα πρέπει να πληρείται είναι η ύπαρξη μιας ένοπλης σύρραξης.

Επί του παρόντος, τόσο το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο όσο και το διεθνές ποινικό δίκαιο απαγορεύουν τις τρομοκρατικές ενέργειες που διεξάγονται κατά τη διάρκεια διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης. Σύμφωνα με τον Cassese, ένα ερώτημα το οποίο τίθεται αφορά στην κρατική τρομοκρατία. Υποστηρίζεται ότι σε περίοδο πολέμου οι επιθέσεις που πραγματοποιούνται από τον στρατό εναντίον του εχθρικού άμαχου πληθυσμού μπορούν να θεωρηθούν ως πράξεις κρατικής τρομοκρατίας. Από νομικής άποψης, οι επιθέσεις αυτές αν είναι σκόπιμες και αφορούν μόνο πολίτες, συνιστούν σοβαρή παραβίαση του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Εάν στοχεύουν στον εχθρικό στρατό αλλά προκαλούν παρεπόμενα πλήγματα στους αμάχους μπορεί να θεωρηθούν παράνομες εάν το πλήγμα που δέχονται οι άμαχοι είναι δυσανάλογο ως προς τον σκοπό της επίθεσης.

Γενικότερα, οι διεθνείς κανόνες απαγορεύουν τις τρομοκρατικές πράξεις κατά την περίοδο ένοπλης σύρραξης. Συγκεκριμένα το Άρθρο 33 (1) της Τέταρτης

---

⁷⁵ R.Galingging, “Prosecuting Acts of Terrorism as Crimes Against Humanity Under the ICC Treaty”, Vol. 7, 2010, p. 772

Σύμβασης της Γενεύης του 1949 απαγορεύει « όλα τα μέσα [...] τρομοκρατίας» που στρέφονται ενάντια σε πολίτες. Παρά το γεγονός ότι η συγκεκριμένη διάταξη αφορούσε αρχικά την εμπόδιση υλοποίησης τρομοκρατικών ενεργειών από τα εχθρικά στρατεύματα προς τους αμάχους, πλέον αποτελεί μια διάταξη γενικού περιεχομένου, εφαρμοστέα σε κάθε περίπτωση, είτε δηλαδή οι πράξεις λαμβάνουν χώρα στο έδαφος των εμπολέμων, στο πεδίο της μάχης ή σε κατεχόμενα εδάφη. Μια παρόμοια διάταξη περιλαμβάνεται και στο Δεύτερο Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1977. Το Άρθρο 4(2)(d) απαγορεύει «τρομοκρατικές ενέργειες» εναντίον « όλων των ατόμων που δεν λαμβάνουν ή δεν λαμβάνουν πια μέρος στις εχθροπραξίες, είτε η ελευθερία τους έχει περιοριστεί είτε όχι»⁷⁶.

Τα δυο Πρωτόκολλα εκφράζουν επίσης την γενικότερη απαγόρευση διάπραξης τρομοκρατικών ενεργειών. Το Άρθρο 51(2) του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου απαγορεύει «χρήση ή απειλή χρήσης βίας με πρωταρχικό σκοπό την εξάπλωση του φόβου ανάμεσα στον πληθυσμό». Ακόμη, το Άρθρο 13(2) του Δεύτερου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου⁷⁷ επαναλαμβάνει κατά λέξη την συγκεκριμένη διάταξη. Επομένως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι διατάξεις αυτές αντικατοπτρίζουν διεθνές εθιμικό δίκαιο.

Επομένως, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο απαγορεύει την τρομοκρατία τόσο στις διεθνείς όσο και στις εσωτερικές ένοπλες συρράξεις. Το ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο το διεθνές εθιμικό και συμβατικό δίκαιο ποινικοποιεί το έγκλημα της τρομοκρατίας κατά την διάρκεια ενόπλων συρράξεων. Σχετικά με αυτό, αρχικά το ΔΠΔΓ με την απόφασή του στην Υπόθεση *Galic* έκρινε ότι η τέλεση τρομοκρατικών ενεργειών σε βάρος του άμαχου πληθυσμού επισύρει ατομική ποινική ευθύνη.⁷⁸ Άλλες διατάξεις διεθνών κειμένων που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την ενίσχυση της εν λόγω άποψης είναι αρχικά οι σχετικές διατάξεις των Καταστατικών του ΔΠΔΡ⁷⁹

---

⁷⁶ Second Additional Protocol of 1977, Article 4(2)(d) and 4(1) “Acts of terrorism’ against ‘all persons who do not take a direct part or have ceased to take part in hostilities, whether or not their liberty has been restricted”

⁷⁷ Ibid, Article 13(2) “The civilian population as such, as well as individual civilians, shall not be the object of attack. Acts or threats of violence the primary purpose of which is to spread terror among the civilian population are prohibited.”

⁷⁸ ICTY, Judgment, *Galic* (IT-98-29-T), Trial Chamber, 5 December 2003, par.113–129 διαθέσιμο στο: <https://www.icty.org/x/cases/galic/tjug/en/gal-tj031205e.pdf>

⁷⁹ Statute of the ICTR, Article 4(d) “The International Tribunal for Rwanda shall have the power to prosecute persons committing or ordering to be committed serious violations of Article 3 common to the Geneva Conventions of 12 August 1949 for the Protection of War Victims, and of Additional Protocol II thereto of 8 June 1977. These violations shall include, but shall not be limited to: [...]Acts of terrorism”

και του Ειδικού Δικαστηρίου για την Σιέρα Λεόνε.⁸⁰ Τα δύο αυτά Δικαστήρια, βάσει των Καταστατικών τους υπέχουν δικαιοδοσίας για την δίωξη ενεργειών που παραβιάζουν τους κανόνες διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων και των τρομοκρατικών ενεργειών. Παρόμοιες διατάξεις εντοπίζονται και στο Άρθρο 2(1)(b) της Σύμβασης για την Καταστολή της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας⁸¹ όπου συγκεκριμένα αναφέρεται σε «καταστάσεις ένοπλης σύρραξης» αλλά και στο Σχέδιο Κώδικα Εγκλημάτων κατά της Ειρήνης και της Ασφάλειας της Ανθρωπότητας.⁸²

Υπό το πρίσμα λοιπόν του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, το έγκλημα της τρομοκρατίας ως έγκλημα πολέμου φαίνεται να έχει στενότερη ερμηνεία. Καταρχάς, απαγορευμένη συμπεριφορά αποτελεί αδιαμφισβήτητα οποιαδήποτε βίαιη ενέργεια ή απειλή τέτοιας ενέργειας εναντίον αμάχων ή άλλων προσώπων που δεν συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες (τραυματίες, ναυαγοί, αιχμάλωτοι πολέμου). Μπορεί να συναχθεί τόσο από το πνεύμα όσο και από το σκοπό του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, καθώς και από τη διατύπωση του Άρθρου 4(1)⁸³ και (2)(d)⁸⁴ του Δεύτερου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου ότι οι επιθέσεις εναντίον των μαχητών που δεν συμμετέχουν ενεργά στις εχθροπραξίες μπορούν επίσης να θεωρηθούν ως τρομοκρατικές ενέργειες, όπως για παράδειγμα επιθέσεις εναντίον αξιωματικών κατά την ώρα της προσευχής τους σε τζαμί. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το προαναφερθέν άρθρο 2(1)(b) της Σύμβασης για την Καταστολή της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, στο οποίο περιλαμβάνονται μεταξύ των πιθανών θυμάτων τρομοκρατικών ενεργειών σε καιρό

---

⁸⁰ Statute of the Special Court for Sierra Leone, Article 3(d) “The Special Court shall have the power to prosecute persons who committed or ordered the commission of serious violations of article 3 common to the Geneva Conventions of 12 August 1949 for the Protection of War Victims, and of Additional Protocol II thereto of 8 June 1977. These violations shall include: [...]Acts of terrorism”

⁸¹International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, Article 2(1)(b) «Any other act intended to cause death or serious bodily injury to a civilian, or to any other person not taking an active part in the hostilities in a situation of armed conflict, when the purpose of such act, by its nature or context, is to intimidate a population, or to compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act»

⁸² ILC Draft Code of Crimes against Peace and Security of Mankind 1996 Article 20(f): “ War crimes: Any of the following acts committed in violation of international humanitarian law applicable in armed conflict not of an international character: [...] Acts of terrorism”

⁸³ Second Additional Protocol, Article 4(1) “All persons who do not take a direct part or who have ceased to take part in hostilities, whether or not their liberty has been restricted, are entitled to respect for their person, honour and convictions and religious practices. They shall in all circumstances be treated humanely, without any adverse distinction. It is prohibited to order that there shall be no survivors.”

⁸⁴ Ibid, Article 4(2)(d) “Without prejudice to the generality of the foregoing, the following acts against the persons referred to in paragraph 1 are and shall remain prohibited at any time and in any place whatsoever: [...] acts of terrorism”

ενόπλων συγκρούσεων «κάθε άλλο πρόσωπο [πλην των πολιτών] που δεν συμμετέχει ενεργά στις εχθροπραξίες».

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το Άρθρο 51(2) του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου και το 13(2) του Δεύτερου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου βοηθούν να κατανοήσουμε πως οι τρομοκρατικές πράξεις κατά την διάρκεια ενόπλων συρράξεων, συμβάλλουν στην διάδοση του φόβου ανάμεσα στον άμαχο πληθυσμό. Το στοιχείο ωστόσο του εξαναγκασμού μια κυβέρνησης ή ενός οργανισμού για την υλοποίηση μιας πράξης ή την αποχή από την υλοποίηση αυτής, εκλείπει. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, οι τρομοκρατικές πράξεις είναι πράξεις που εκτελούνται στο πλαίσιο του γενικότερου στόχου της επίτευξης της νίκης κατά του εχθρού και ο απώτερος σκοπός τους είναι να συμβάλουν στην πολεμική προσπάθεια. Αντί να επιτεθεί απλά σε πολίτες, ένας μαχητής εκτελεί τρομοκρατικές ενέργειες με σκοπό να δημιουργήσει βαθιά ανασφάλεια και άγχος στον πληθυσμό και κατά συνέπεια στον εχθρό. Επομένως, όπως φάνηκε και από την Απόφαση στην Υπόθεση *Galic*, η πρόθεση είναι απαραίτητο, σύμφωνα με το διεθνές ποινικό δίκαιο, στοιχείο για τον χαρακτηρισμό μιας πράξης ως τρομοκρατικής κατά την διάρκεια μιας ένοπλης σύρραξης ενώ παρατηρούμε επίσης ότι, στις περισσότερες περιπτώσεις, εκλείπει και το σημαντικό στοιχείο του κινήτρου από τις εν λόγω τρομοκρατικές ενέργειες.⁸⁵

2.2.4 Το έγκλημα της επίθεσης.

Κατά την Αναθεωρητική Συνδιάσκεψη το 2010 εισάγεται για πρώτη φορά η διάκριση ανάμεσα στην έννοια «έγκλημα επίθεσης» - *crime of aggression* - και «πράξη επίθεσης» - *act of aggression* -. Συγκεκριμένα, προστίθεται νέο άρθρο, μετά το άρθρο 8 του Καταστατικού, στην πρώτη παράγραφο του οποίου δίνεται ο ορισμός του εγκλήματος της επίθεσης και στη δεύτερη ο ορισμός της επιθετικής πράξης. Συγκεκριμένα, ως έγκλημα επίθεσης ορίζεται «ο σχεδιασμός, προετοιμασία, έναρξη και εκτέλεση μιας επιθετικής πράξης, από πρόσωπο που βρίσκεται σε θέση να ασκήσει αποτελεσματικό έλεγχο ή κατευθύνει την πολιτική ή στρατιωτική δράση ενός κράτους». Επιπλέον «η επιθετική αυτή πράξη πρέπει να έχει τέτοιο χαρακτήρα,

---

⁸⁵ Ibid. υπ.74

σοβαρότητα και ένταση που να συνιστά σαφή παραβίαση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».

Ο εν λόγω ορισμός αποτελείται από αρκετά βασικά στοιχεία σημαντικά για την εξέταση των τρομοκρατικών ενεργειών ως μέρος του εγκλήματος της επίθεσης. Πρώτον, η πράξη της επίθεσης ορίζεται ως πράξη κράτους. Έτσι, ένα πρώτο βήμα είναι να καθοριστεί ότι ένα κράτος πραγματοποίησε μια τέτοια πράξη και στην συνέχεια να αποδοθεί ατομική ποινική ευθύνη στον υπεύθυνο για αυτή. Η αντιπαράθεση που προκύπτει από την εν λόγω παρατήρηση αφορά στο ποιο σώμα, το Συμβούλιο Ασφαλείας ή το ίδιο το ΔΠΔ, θα αποφανθεί ως προς την υλοποίηση μιας τέτοιας πράξης από ένα κράτος.

Η αναφορά του ορισμού στις πράξεις κρατών αποκλείει επομένως από το πεδίο δικαιοδοσίας τα μέλη μη κρατικών τρομοκρατικών οργανώσεων και συνεπώς την πλειοψηφία των τρομοκρατικών ενεργειών που λαμβάνουν χώρα σήμερα. Συνεπώς, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι στην υπόθεση *Lockerbie* κάνουμε λόγο για επιθετική πράξη κατά του Ηνωμένου Βασιλείου και των ΗΠΑ, εφόσον αποδείχθηκε ότι κρατικοί παράγοντες της Λιβύης ενεπλάκησαν στην επίθεση. Ωστόσο, οι επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, όπως και πληθώρα άλλων επιθέσεων που πραγματοποιήθηκαν από μη κρατικούς δρώντες, δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως εμπίπτουσες στην συγκεκριμένη κατηγορία διεθνών εγκλημάτων.⁸⁶

Η παραπάνω ανάλυση καταδεικνύει τα προβλήματα που προκύπτουν από την προσπάθεια ένταξης του εγκλήματος της τρομοκρατίας σε μια από τις ήδη υφιστάμενες κατηγορίες διεθνών εγκλημάτων. Κάθε μια από τις τέσσερις κατηγορίες σχεδιάστηκε για να αντιμετωπίζει τις διαφορετικές περιπτώσεις εγκλημάτων διεθνούς ενδιαφέροντος και η τρομοκρατία δεν φαίνεται να ταιριάζει απόλυτα σε κάποια από αυτές. Για την συμπερίληψη του εγκλήματος της τρομοκρατίας ως υποκατηγορία σε αυτό της γενοκτονίας το πρόβλημα έγκειται στην απουσία της ειδικής πρόθεσης εξόντωσης μιας συγκεκριμένης ομάδας ατόμων, καθώς επίσης και στον αριθμό των θυμάτων. Στόχος των τρομοκρατών είναι η αλλαγή του status quo γι' αυτό και η επιλογή των θυμάτων τους είναι τυχαία ενώ το ποσοστό αυτών δεν είναι αρκετά μεγάλο ούτως ώστε να υφίσταται το έγκλημα της γενοκτονίας. Όσον αφορά τα εγκλήματα κατά

---

⁸⁶ A.Cohen, " *Prosecuting Terrorists at the ICC: Reevaluating an unused legal tool to combat Terrorism* " Michigan State International Law Review 2012, Vol. 20:2 p.249 - 250

της ανθρωπότητας, η συγκεκριμένη φαίνεται να αποτελεί ίσως την καταλληλότερη από τις τέσσερις κατηγορίες διεθνών εγκλημάτων για την αποτελεσματικότερη δίωξη των τρομοκρατών. Ωστόσο, απαιτείται η ύπαρξη σύνδεσης των τρομοκρατικών πράξεων με ένα ευρύτερο πλαίσιο εκτεταμένων και συστηματικών επιθέσεων, γεγονός που αποκλείει στην εν λόγω περίπτωση την δίωξη από το ΔΠΔ μεμονωμένων τρομοκρατικών ενεργειών. Εν συνεχεία, η προσθήκη του εγκλήματος της τρομοκρατίας στην κατηγορία των εγκλημάτων πολέμου απαιτεί την ύπαρξη μιας ένοπλης σύρραξης, συνεπώς το ΔΠΔ δεν θα υπέχει δικαιοδοσίας σε περίπτωση που τρομοκρατικές ενέργειες λαμβάνουν χώρα σε περιόδους ειρήνης. Τέλος, σχετικά με το έγκλημα τα επίθεσης, οι διατάξεις του Καταστατικού αφορούν αυστηρά πράξεις οι οποίες προέρχονται από κράτη, επομένως σε μια τέτοια περίπτωση θα αποκλείονταν από την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου οι περισσότερες από τις τρομοκρατικές ενέργειες που τελούνται τις τελευταίες δεκαετίες και οι οποίες προέρχονται κατά κύριο λόγο από μη κρατικούς φορείς. Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως η αποτελεσματικότερη και καταλληλότερη προοπτική φαίνεται να είναι η προσθήκη του εγκλήματος της τρομοκρατίας ως ανεξάρτητο έγκλημα στο Καταστατικό του ΔΠΔ, δεδομένου ότι η διεθνής κοινότητα θα προχωρήσει αρχικά στην συμφωνία ως προς τον ορισμό της.

3. Τα αποτελέσματα που είναι πιθανό να επιφέρει η συμπερίληψη του εγκλήματος της τρομοκρατίας στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου

Οι προηγούμενες παράγραφοι είχαν ως αντικειμενικό σκοπό την εξέταση της πιθανότητας συμπερίληψης του εγκλήματος της τρομοκρατίας στο Καταστατικό του ΔΠΔ είτε ως υποκατηγορία στα ήδη υπάρχοντα διεθνή εγκλήματα είτε ως αυτόνομο νέο έγκλημα. Προκειμένου λοιπόν να αξιολογηθούν τα πλεονεκτήματα που δύναται να προκύψουν από την εν λόγω προσθήκη κρίνεται απαραίτητη η εξέταση του κατά πόσο μια τέτοια πρωτοβουλία θα συνέβαλε στην καταπολέμηση και την καταστολή των τρομοκρατικών ενεργειών.

3.1 Πιθανά θετικά αποτελέσματα

Αρχικά, όσον αφορά την νομική πλευρά του ζητήματος, εάν επιχειρήσουμε να συγκρίνουμε κάποια εθνικά νομικά συστήματα, θα παρατηρήσουμε ότι κάποια από αυτά μειονεκτούν σε σχέση με το ΔΠΔ από άποψη αποτελεσματικότητας. Συγκεκριμένα, το ΔΠΔ αποτελεί ένα φόρουμ στο οποίο εξασφαλίζονται τα δικαιώματα των κατηγορουμένων ενώ επιτρέπει επίσης την συμμετοχή των θυμάτων στις διαδικασίες, κάτι το οποίο δεν συμβαίνει σε πολλά εθνικά νομικά συστήματα.

Από την σκοπιά των κρατών μελών, το ΔΠΔ, ως ανεξάρτητο και ουδέτερο όργανο προσφέρει σε αυτά την δυνατότητα να παρακάμψουν οποιοδήποτε εμπόδιο, δικαστικής ή πολιτικής φύσης, το οποίο θα συναντούσαν εάν απευθύνονταν στο εκάστοτε εθνικό δικαστήριο. Επί παραδείγματι, πολλά κράτη αδυνατούν να κινηθούν ποινικά εναντίον τρομοκρατικών οργανώσεων που λειτουργούν στην επικράτειά τους διότι φοβούνται επικείμενες επιθέσεις, ως αντίποινα, εναντίον τους. Άλλος λόγος μπορεί να είναι η απουσία των ανάλογων μέσων και μηχανισμών για την αποτελεσματική δίωξη των τρομοκρατών από ένα κράτος. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις, ειδικότερα σήμερα, παρουσιάζουν εξαιρετική ευελιξία και το γεγονός αυτό καθιστά απαραίτητη την συνεργασία μεταξύ των κρατών.⁸⁷ Ένα ακόμη στοιχείο που καθιστά το ΔΠΔ ιδανικό όργανο για την δίωξη τρομοκρατών είναι το γεγονός ότι μπορεί να διώκει και άτομα τα οποία κατέχουν υψηλόβαθμα αξιώματα στο εσωτερικό ενός κράτους η δίωξη των οποίων από τα εσωτερικά δικαστήρια θα ήταν από αμφίβολη έως και αδύνατη κάποιες φορές λόγω του status τους.

Το Άρθρο 25 του Καταστατικού της Ρώμης προβλέπει ότι το ΔΠΔ έχει το δικαίωμα άσκησης δικαιοδοσίας όχι μόνο επί των κύριων δραστών του εγκλήματος, αλλά και επί των συνεργών που συνέβαλαν στην υλοποίηση του. Η συγκεκριμένη διάταξη κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική για την δίωξη εγκλημάτων τρομοκρατίας καθώς έχουμε παρατηρήσει πως πολλές τρομοκρατικές ενέργειες διαπράττονται μέσω επιθέσεων αυτοκτονίας. Στην εν λόγω περίπτωση, καθώς η δίωξη του κύριου δράστη είναι σαφώς αδύνατη, το ΔΠΔ μπορεί να εκκινήσει διαδικασίες δίωξης προς τα άτομα που συνέβαλαν σε αυτές.

---

⁸⁷ Matthew Lippman, "The New Terrorism and International Law", Tulsa Journal of Comparative and International Law 2003, Vol 10, Issue 2, p.354

Η απόδοση δικαιοδοσίας στο ΔΠΔ επί των εγκλημάτων τρομοκρατίας θα μπορούσε επίσης να συμβάλλει στην ενδυνάμωση των εθνικών μέσων καταπολέμησης και καταστολής της τρομοκρατίας. Δεδομένου ότι ο ρόλος του ΔΠΔ είναι συμπληρωματικός, μόνο όταν τα κράτη αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να διώξουν διεθνή εγκλήματα, αναλαμβάνει το ΔΠΔ την δίωξη αυτών. Επομένως, η εθνική κυριαρχία των κρατών δεν παραβιάζεται καθώς προτεραιότητα για τη δίωξη των εγκλημάτων έχει το κράτος στο οποίο συνέβη το έγκλημα. Προκειμένου λοιπόν τα κράτη να αποφύγουν την πιθανότητα να χαρακτηριστούν ως «απρόθυμα» ή «ανίκανα» να διαχειριστούν αποτελεσματικά μια υπόθεση, και έτσι το ΔΠΔ να αναλάβει την εκδίκαση αυτής, το πιθανότερο είναι να επιδιώξουν ακόμη και στενότερη διεθνή συνεργασία μεταξύ τους.⁸⁸ Επίσης, η όλη προσπάθεια προσθήκης τους εγκλήματος της τρομοκρατίας στο Καταστατικό του ΔΠΔ θα μπορούσε να βοηθήσει στην επίλυση της παρατεταμένης ασυμφωνίας μεταξύ των κρατών σχετικά με τον ορισμό της ίδιας της τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα, θα μπορούσε να βασιστεί στο παράδειγμα της συμπερίληψης του εγκλήματος της επίθεσης, όπου και για το συγκεκριμένο έγκλημα υπήρχε ασυμφωνία μεταξύ των κρατών ως προς τον ορισμό του, αφής στιγμής όμως επιλύθηκε το εν λόγω ζήτημα η προσθήκη του στο Καταστατικό ολοκληρώθηκε με επιτυχία.⁸⁹

Τέλος, το ισχυρότερο επιχείρημα υπέρ της αναγνώρισης της τρομοκρατίας ως διεθνούς εγκλήματος είναι αρχικά το γεγονός ότι η τρομοκρατία έχει τη δυνατότητα να προκαλέσει μαζική βλάβη στους πολίτες ενός κράτους, να απειλήσει την πολιτική σταθερότητα του και να καταστρέψει τον κοινωνικό ιστό. Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας ως διακρατικό έγκλημα δεν μεταδίδει το ίδιο μήνυμα όπως το αν αντιμετωπιζόταν ως διεθνές έγκλημα. Τα διεθνή εγκλήματα είναι αδικήματα όχι μόνο εναντίον συγκεκριμένων ατόμων ή κρατών, αλλά και κατά της ίδιας της ανθρωπότητας. Υπό την άποψη αυτή, η τρομοκρατία έχει περισσότερα κοινά με τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας απ' ό,τι με τις πιο έντονες μορφές απλής βίας.⁹⁰ Θεωρείται επίσης πιθανό ότι θα συμβάλλει στην απόρριψη των τρομοκρατικών ενεργειών ως μέσο για την επίτευξη πολιτικών αλλαγών ενώ παράλληλα θα προσφέρει

---

⁸⁸ Ibid υπ.86, p.251 - 253

⁸⁹ A. Ghannadi, "Should Terrorism Be Added to ICC Jurisdiction?" Latrobe University 2015, p.16

⁹⁰ J.Hafetz, "Terrorism as an International Crime?: Mediating between Justice and Legality", Cambridge University Press 2015, Vol. 109, p.160

μια εναλλακτική λύση από αυτήν που χρησιμοποιείται κατά κόρον σήμερα και περιλαμβάνει βίαιες μεθόδους.⁹¹

3.2 Πιθανά αρνητικά αποτελέσματα

Ενώ η δίωξη της τρομοκρατίας ως διεθνές έγκλημα μπορεί να ενισχύσει τον στόχο της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης για ουσιαστική απόδοση δικαιοσύνης, θα μπορούσε επίσης να αποδυναμώσει την ικανότητα της να σεβαστεί την αρχή της νομιμότητας. Η συνεχιζόμενη απροσδιοριστία στον ορισμό της τρομοκρατίας θέτει σε κίνδυνο την αρχή της νομιμότητας, η οποία απαιτεί σαφή και ακριβή διατύπωση της νομοθεσίας και απαγορεύει την αναδρομική ποινική δίωξη. Συνεπώς, η επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των κρατών σε έναν διεθνώς αποδεκτό ορισμό για το έγκλημα της τρομοκρατίας αποτελεί εκ των ων ουκ άνευ στοιχείο για την ολοκλήρωση της διαδικασίας προσθήκης του εγκλήματος αυτού στην κατηγορία των διεθνών εγκλημάτων.

Επιπροσθέτως, οι διώξεις που πραγματοποιούνται συνήθως κατά τρομοκρατών απαιτούν πρόσβαση σε ευαίσθητες πληροφορίες, οι οποίες δεν είναι δυνατόν να παρασχεθούν μόνο από ένα κράτος και αφορούν πληροφορίες τις οποίες οι κυβερνήσεις ενδέχεται να διστάζουν να μοιραστούν. Λόγω του ότι τα διεθνή ποινικά δικαστήρια έχουν επικριθεί στο παρελθόν για την ικανότητά τους να παρέχουν στους κατηγορουμένους επαρκή πρόσβαση σε αποδεικτικά στοιχεία εκφράζονται οι ίδιες ανησυχίες και όσον αφορά το ΔΠΔ και την δυνατότητα που θα έχει σε ανάλογες περιπτώσεις.

Ακόμη όμως και αν το ΔΠΔ εξασφαλίσει πλήρως την προστασία των δικαιωμάτων των κατηγορουμένων σε μια δεδομένη δίωξη, η νομιμότητά του θα αμφισβητηθεί εάν οι διώξεις θεωρηθούν ως επιλεκτικές, ευνοώντας ένα μέρος σε μια σύγκρουση έναντι του άλλου. Για παράδειγμα, τέτοιοι ισχυρισμοί περί μεροληψίας των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων εκφράστηκαν και κατά την διάρκεια της δίκης της

---

⁹¹ A.Parlato Spadafora, "It is Really Worthwhile to Extend the International Criminal Court Jurisdiction over International Terrorism?" *International Criminal Law*, p. 20 - 22

Νυρεμβέργης αλλά και του Τόκυο, κάνοντας λόγο για την επιβολή της «δικαιοσύνης του νικητή» από τα εν λόγω όργανα. Παρόμοιοι ισχυρισμοί εξακολουθούν να υφίστανται και σήμερα, κατά κύριο λόγο από χώρες της Αφρικής, οι οποίες υποστηρίζουν ότι το ΔΠΔ αγνοεί τις σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράττονται ανά τον κόσμο και ασκεί διώξεις για παραβιάσεις που λαμβάνουν χώρα σε περιοχές της συγκεκριμένης ηπείρου.⁹²

Δεδομένου ότι η αποτελεσματικότητα της συμβολής του ΔΠΔ θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τη διεθνή συνεργασία, το γεγονός ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν έχουν επικυρώσει το καταστατικό του ΔΠΔ εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό πρόβλημα. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, οι Ηνωμένες Πολιτείες ηγούνται του διεθνούς πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Θα ήταν συνεπώς παράδοξο η διεθνής κοινότητα να ξεκινήσει το εγχείρημα αυτό για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας χωρίς την εξασφάλιση της συνεργασίας της με την πλέον εμπλεκόμενη χώρα στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Θα δημιουργούσε επίσης πολυάριθμα προβλήματα όσον αφορά την επιβολή του νόμου, καθώς είναι πιθανό να διενεργηθούν δύο διαφορετικές δίκες, μία ενώπιον του ΔΠΔ και ενώπιον των δικαστηρίων των ΗΠΑ, για το ίδιο έγκλημα. Τέλος, η απόδοση δικαιοδοσίας στο ΔΠΔ για τρομοκρατικές πράξεις θα μπορούσε να δημιουργήσει δύο παράλληλα ανταγωνιστικά συστήματα, με αποτέλεσμα ενδεχομένως ένα τρίτο κράτος να αντιμετωπίσει το δίλημμα ως προς με ποιο από τα δύο συστήματα να συνεργαστεί.⁹³

Εν κατακλείδι, η ανάδειξη της τρομοκρατίας ως διεθνές έγκλημα είναι αδιαμφισβήτητο ότι θα συμβάλει στη κατανόηση του μεγέθους της καταστροφής που μπορεί να επιφέρει διεθνώς καθώς επίσης και της απειλής που θέτει για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Ωστόσο, οι προκλήσεις που αναλύθηκαν παραπάνω υπέχουν μεγάλης σημασίας. Την προκειμένη στιγμή, όπου η απουσία συμφωνίας των κρατών σχετικά με τον ορισμό παραμένει το σημαντικότερο πρόβλημα, η προσθήκη της τρομοκρατίας στον κατάλογο των βασικών διεθνών εγκλημάτων θα περιορίζε σε μεγάλο βαθμό την ικανότητα του ΔΠΔ να απονέμει τη δικαιοσύνη με σεβασμό παράλληλα στην αρχή της νομιμότητας.

---

⁹² Ibid υπ.90

⁹³ Ibid, υπ.86, p.254

4. Η πρόταση ίδρυσης ενός Ειδικού Δικαστηρίου κατά της Τρομοκρατίας και οι προοπτικές υλοποίησης της

Η πιθανότητα ίδρυσης ενός Διεθνούς Δικαστηρίου κατά της Τρομοκρατίας δεν αποτελεί εξ ολοκλήρου νέα ιδέα καθώς έχει εξεταστεί κατά καιρούς από μελετητές.⁹⁴ Η συζήτηση όμως για την υλοποίησή της επανήλθε μετά από την κοινή πρόταση της Ρουμανίας και της Ισπανίας το 2015.⁹⁵ Μολονότι είναι αδιαμφισβήτητα αξιόπαινη σε πολιτικό επίπεδο, μια τέτοια προσπάθεια είναι πιθανό ότι θα χρειαστεί να αντιμετωπίσει ορισμένα πολύ δύσκολα νομικά ζητήματα.

Το σημαντικότερο εξ αυτών είναι η δικαιοδοσία *ratione materiae* που θα υπέχει. Τα ερωτήματα που ανακύπτουν αφορούν τις πράξεις οι οποίες θα υπάγονται στη δικαιοδοσία του καθώς επίσης και τα συστατικά στοιχεία των πράξεων αυτών. Το συγκεκριμένο ζήτημα μάλιστα συνδέεται άμεσα και με αυτό του ορισμού της τρομοκρατίας. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, δεν υπάρχει γενικά αποδεκτός ορισμός της τρομοκρατίας στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου. Η τέλεση τρομοκρατικών ενεργειών κατά τη διάρκεια του πολέμου καλύπτεται από το δίκαιο των ένοπλων συρράξεων και οι πράξεις αυτές μπορεί να ισοδυναμούν με εγκλήματα πολέμου σε περίπτωση σοβαρών παραβιάσεων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Από την άλλη, το δίκαιο που αφορά την τιμωρία τρομοκρατικών πράξεων που διαπράττονται σε περιόδους ειρήνης παρατηρήθηκε ότι παρουσιάζει συγκεκριμένα κενά.

Η πιο γνωστή προσπάθεια ορισμού της τρομοκρατίας σε περιόδους ειρήνης πραγματοποιήθηκε από το Ειδικό Δικαστήριο για το Λίβανο (STL), και τον καθηγητή Antonio Cassese. Σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου, για να εμπίπτει μια πράξη στην κατηγορία της διεθνούς τρομοκρατίας θα πρέπει να πληρούνται τρεις προϋποθέσεις: α) τέλεση ή απειλή τέλεσης μιας εγκληματικής πράξης (π.χ. δολοφονία, απαγωγή κλπ.), β) ο στόχος του δράστη θα πρέπει να είναι η εξάπλωση του φόβου στον

---

⁹⁴ Bibi van Ginkel, *“How to Repair the Legitimacy Deficit in the War on Terror: A Special Court for Dealing with International Terrorism?”* T.M.C.ASSER PRESS 2009, The Hague Netherlands

⁹⁵ Ministry of Foreign Affairs, *“MFA officially initiates consultations on Romania's initiative to create an International Court to combat terrorism”* Press release, 04/16/15 διαθέσιμο στο: <http://www.mae.ro/en/node/31628#null>

πληθυσμό ή/και ο εξαναγκασμός μιας εθνικής ή διεθνούς αρχής να προχωρήσει ή να απόσχει από την υλοποίηση μιας πράξης και γ) η ύπαρξη του διακρατικού στοιχείου.⁹⁶

Η αναφορά στην συγκεκριμένη προσπάθεια ορισμού γίνεται λόγω του γεγονότος ότι ο ορισμός της τρομοκρατίας που «κατασκευάστηκε» από το Ειδικό Δικαστήριο του Λιβάνου φαίνεται να χρησιμοποιείται ως σημείο εκκίνησης από τους υποστηρικτές της Ρουμανικής - Ισπανικής πρωτοβουλίας, οι οποίοι αναφέρονται σε μια προσέγγιση "κοινού παρονομαστή". Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, ο ορισμός της τρομοκρατίας θα περιλαμβάνει τις τρομοκρατικές πράξεις που περιγράφονται στις ήδη υφιστάμενες συμβάσεις και θα λαμβάνει υπόψη την «πρόθεση, την σοβαρότητα και τον διεθνή χαρακτήρα του εγκλήματος». Επομένως, παρατηρείται σχετική ομοιότητα με τα συστατικά στοιχεία που περιγράφονται στον ορισμό του STL.

Ωστόσο, δεν είναι απολύτως σαφές εάν η δικαιοδοσία του Ειδικού Δικαστηρίου κατά της Τρομοκρατίας θα περιορίζεται σε πράξεις που διαπράττονται σε περιόδους ειρήνης ή εάν θα καλύπτει και αυτές κατά την διάρκεια ενόπλων συρράξεων. Στην τελευταία περίπτωση, θα πρέπει να εξεταστεί το ζήτημα της λεγόμενης κρατικής τρομοκρατίας, του κατά πόσον δηλαδή οι ενέργειες των κρατικών ενόπλων δυνάμεων μπορούν να θεωρηθούν ή όχι τρομοκρατικές. Το ζήτημα αυτό, το οποίο αποδείχθηκε ένα από τα πλέον αμφισβητούμενα σημεία της τρέχουσας συζήτησης, οδήγησε στο σημερινό διπλωματικό αδιέξοδο που αντιμετώπισε η Γενική Σύμβαση κατά της Διεθνούς Τρομοκρατίας. Βέβαια, η πρωτοβουλία των δύο χωρών φαίνεται να αναφέρεται αποκλειστικά σε τρομοκρατικές πράξεις που διαπράττονται σε περιόδους ειρήνης, κάτι το οποίο καθιστά πιο εύκολη την επιτυχία της εν λόγω πρότασης.

Από την άλλη πλευρά, ο περιορισμός της δικαιοδοσίας του Ειδικού Δικαστηρίου κατά της Τρομοκρατίας σε πράξεις που διαπράττονται σε περιόδους ειρήνης είναι πιθανό να καταστήσει δυσκολότερη την αντιμετώπιση ορισμένων καταστάσεων, όπου δεν εντοπίζεται σαφώς η ύπαρξη μιας σύγκρουσης και η νομική της φύση. Επί παραδείγματι, το γεγονός ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες, υποστηρίζουν ότι βρίσκονται σε ένοπλη σύγκρουση κατά της Al Qaeda και του ISIS, αποκλείει τις

---

⁹⁶ Interlocutory Decision on the Applicable Law: Terrorism, Conspiracy, Homicide, Perpetration, Cumulative Charging, STL-11-01/1, Special Tribunal for Lebanon, February 2011 διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/cases,STL,4d6280162.html>

πράξεις που διαπράττονται από αυτές τις οργανώσεις από τη δικαιοδοσία του Ειδικού Δικαστηρίου.

Ένα ακόμη σημαντικό πρόβλημα που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί αφορά την νομική βάση του Δικαστηρίου. Υπάρχουν δύο πιθανές επιλογές: είτε η ίδρυσή του να πραγματοποιηθεί με την υιοθέτηση ενός Ψήφισματος από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών βάσει του Κεφαλαίου VII ή μέσω της σύναψης μιας διεθνούς συμφωνίας. Και οι δύο λύσεις έχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Συγκεκριμένα, το Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας θα ήταν ίσως πιο εύκολο να επιτευχθεί, αλλά η νομιμότητα της όλης διαδικασίας θα αμφισβητούταν. Από την άλλη, η σύναψη μιας διεθνούς συμφωνίας θα αποτελούσε αυτήν τη στιγμή πρόκληση για τη διεθνή κοινότητα, αλλά θα ενίσχυε σημαντικά την πολιτική αξιοπιστία του Δικαστηρίου. Όσον αφορά το Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας, η υιοθέτηση του θα δέσμευε αμέσως όλα τα μέλη του ΟΗΕ, ενώ μια διεθνής συμφωνία θα δημιουργούσε υποχρεώσεις μόνο προς τα συμβαλλόμενα σε αυτή μέρη. Το γεγονός αυτό θα επηρέαζε το ζήτημα του ποια κράτη θα έχουν την υποχρέωση να συμμορφωθούν με τις διατάξεις του Ειδικού Δικαστηρίου καθώς επίσης και σε ποια κράτη θα ασκεί την δικαιοδοσία του. Επίσης, η επιλογή της νομικής βάσης θα επηρεάσει σημαντικά και ζητήματα που αφορούν τις ασυλίες των ατόμων που κατηγορούνται για τρομοκρατία, ειδικά εάν πρόκειται για αρχηγούς κρατών καθώς επίσης και τη δικαιοδοσία *ratione temporis* του Δικαστηρίου. Ένα δικαστήριο που έχει συσταθεί βάσει διεθνούς συμφωνίας θα έχει αναμφισβήτητα δικαιοδοσία μόνο για τα εγκλήματα που τελούνται από την ίδρυσή του και μετά. Εν αντιθέσει, το Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας θα μπορούσε να αναθέσει στο Δικαστήριο δικαιοδοσία και για τρομοκρατικές πράξεις που διαπράχθηκαν στο παρελθόν.

Βέβαια, η αναδρομική δικαιοδοσία για γεγονότα που συνέβησαν πριν από την ύπαρξη του Δικαστηρίου θα ήταν αποδεκτή μόνο αν υπήρχε ένας εθιμικός κανόνας διεθνούς δικαίου που να ποινικοποιεί την τρομοκρατία πριν από την ίδρυση του, ούτως ώστε να μην παραβιάζεται η αρχή *nullum crimen*. Το ζήτημα αυτό επαναφέρει το ερώτημα του κατά πόσο η τρομοκρατία αποτελεί έγκλημα σύμφωνα με το διεθνές εθιμικό δίκαιο καθώς επίσης και το πρόβλημα της απουσίας ενός διεθνώς αποδεκτού ορισμού για την τρομοκρατία. Οι μέχρι σήμερα προσπάθειες επιβεβαίωσης της ύπαρξης ενός εθιμικού κανόνα που ποινικοποιεί την τρομοκρατία σε περιόδους ειρήνης δεν έχουν αποδώσει ιδιαίτερα αποτελέσματα. Ωστόσο, υποστηρίζεται ότι μια

σημαντική διεθνής συμφωνία μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την αποκρυστάλλωση ενός τέτοιου κανόνα.

Ένα άλλο ζήτημα που θα πρέπει επίσης να εξεταστεί είναι η σχέση που θα έχει με τα εθνικά και τα άλλα διεθνή δικαστήρια, όπως για παράδειγμα το ΔΠΔ. Οι εμπνευστές της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας υποστηρίζουν ότι το Ειδικό Δικαστήριο κατά της Τρομοκρατίας θα έχει συμπληρωματική λειτουργία τόσο προς τα εθνικά δικαστήρια όσο και προς το ΔΠΔ, παρεμβαίνοντας μόνο όταν τα εν λόγω όργανα δεν μπορούν ή δεν επιθυμούν να εκδικάσουν μια υπόθεση τρομοκρατίας ή όταν τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν ήταν εκτός της δικαιοδοσίας του ΔΠΔ.⁹⁷

Όσον αφορά τον συντονισμό του Ειδικού Δικαστηρίου με το ΔΠΔ, οι περιπτώσεις στις οποίες το τελευταίο δεν θα έχει δικαιοδοσία είναι σχετικά εύκολο να εντοπιστούν. Παρόλα αυτά μπορεί να προκύψουν κάποια ερωτήματα όπως για παράδειγμα εάν το Ειδικό Δικαστήριο θα έχει αποκλειστική αρμοδιότητα όταν αυτή του ΔΠΔ εξαιρείται εντελώς από το Καταστατικό της Ρώμης. Επίσης, εάν θα έχει την δυνατότητα να παρέμβει όταν το ΔΠΔ δεν ενεργεί. Ειδικότερα στην δεύτερη περίπτωση μπορεί ένα συμβαλλόμενο κράτος ή το ίδιο το Συμβούλιο Ασφαλείας να επιλέξουν το δικαστήριο βάσει προσωπικών τους συμφερόντων. Από την άλλη όμως, ο περιορισμός της αρμοδιότητας του SCT μόνο σε υποθέσεις οι οποίες εκ προοιμίου αποκλείονται από την αρμοδιότητα του ΔΠΔ μπορεί να μειώσει σημαντικά το ρόλο του Ειδικού Δικαστηρίου.

Τέλος, η δημιουργία ενός Ειδικού Δικαστηρίου κατά της Τρομοκρατίας θα ήγειρε ερωτήματα ως προς την αποτελεσματικότητα ενός δικαστηρίου το οποίο δεν περιλαμβάνει κάποιον μηχανισμό επιβολής, όπως και το ΔΠΔ. Οι υποστηρικτές της πρωτοβουλίας αναφέρονται στη «δημιουργία μιας πολυεθνικής αστυνομίας ή δύναμης ασφαλείας ικανής να ενεργήσει σε περίπτωση που μια κυβέρνηση δεν είναι ικανή ή δεν επιθυμεί να συνεργαστεί για την συλλογή αποδεικτικών στοιχείων εναντίον του κατηγορουμένου». Ωστόσο, μια τέτοια προοπτική δεν κρίνεται ιδιαίτερα ρεαλιστική και προκαλεί ίσως και αμφιβολίες όσον αφορά τις πιθανότητες επιτυχίας της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας.

---

⁹⁷Ministry of Foreign Affairs, Speech by Prof. Dr. Bogdan Aurescu, former Minister of Foreign Affairs, at the Conference "The Road to an International Court Against Terrorism" διαθέσιμο στο: <http://www.mae.ro/node/36510>

Εν κατακλείδι, είναι βέβαιο πως η πραγματοποίηση μιας τέτοιας ιδέας θα είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Ωστόσο, και μόνο το γεγονός ότι φέρνει στο διεθνές προσκήνιο την συζήτηση σχετικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας με νομικά μέσα συνιστά σημαντικό βήμα προς την εξεύρεση εναλλακτικών λύσεων ως προς αυτά που χρησιμοποιούνται κατά κόρον σήμερα.⁹⁸

Μέρος Γ'

1. Μπορεί το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο να ασκήσει δικαιοδοσία για τα εγκλήματα που διαπράττει το Ισλαμικό Κράτος;

Η άνοδος του Ισλαμικού Κράτους αποτελεί μια πρωτοφανή πρόκληση για το διεθνές ποινικό δίκαιο. Σε αντίθεση με τους μη κρατικούς φορείς που πραγματοποιούν σοβαρές, αλλά σχετικά περιοριζόμενες περιοδικές επιθέσεις, το Ισλαμικό Κράτος (ISIS) έχει κατορθώσει να διατηρήσει την επικράτεια του χρησιμοποιώντας συνεχόμενη και ακραία βία. Στόχος της οργάνωσης αυτής αποτελεί η ίδρυση ενός χαλιφάτου στο δυτικό Ιράκ, την ανατολική Συρία και τη Λιβύη. Επιπλέον, το Ισλαμικό Κράτος έχει αναλάβει την ευθύνη για την διεξαγωγή επιθέσεων σε όλο τον κόσμο. Η κλίμακα και η σοβαρότητα των εγκλημάτων του ISIS έχουν χαρακτηριστεί ως απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, γεγονός που ενισχύει τις συζητήσεις για την εξεύρεση μιας νομικής λύσης στο εν λόγω ζήτημα. Η σοβαρότητα του ζητήματος φέρνει στο προσκήνιο το ερώτημα που αφορά κατά κύριο λόγο το ΔΠΔ και το κατά πόσον είναι δυνατόν να αναλάβει την δίωξη των εν λόγω εγκλημάτων.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το ΔΠΔ λειτουργεί με βάση την αρχή της συμπληρωματικότητας και παρεμβαίνει μόνο όταν οι εθνικές νομοθεσίες απουσιάζουν

---

⁹⁸ Luca Pantaleo and Olivier Ribbelink, "The Establishment of a Special Court against Terrorism" EJIL:Talk!, January 7 2016 διαθέσιμο στο: <https://www.ejiltalk.org/the-establishment-of-a-special-court-against-terrorism/>

ή τα κράτη αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να διερευνήσουν μια υπόθεση. Το Ισλαμικό Κράτος αποτελεί μια απειλή που ξεπερνά τα όρια του κράτους, συνεπώς η δίωξη των υπευθύνων για τις εν λόγω τρομοκρατικές πράξεις από εθνικά δικαστήρια κρίνεται ακατάλληλη για λόγους νομιμότητας των διαδικασιών αλλά και εσωτερικής ασφάλειας. Η οργάνωση αυτή αποτελεί σημαντικό κίνδυνο για τον διεθνές δίκαιο καθώς είναι μια οντότητα η οποία δημοσιοποιεί τα εγκλήματα στα οποία προβαίνουν τα μέλη της, ακόμη, μέσω της μεθοδικής και ακραίας χρήσης βίας έχει καταλάβει και ελέγχει τεράστιες εκτάσεις εδαφών, όπου έχει εγκαθιδρύσει διοικητικές και στρατιωτικές δομές. Λαμβάνοντας υπόψη τα υψηλότατα ποσοστά εγκληματικότητας σε συνάρτηση με την ατιμωρησία που παρατηρείται όσο αφορά τα εγκλήματα που διαπράττονται από μέλη του ISIS, συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων εγκλήματα γενοκτονίας, μαζικές εκτελέσεις, σεξουαλική δουλεία, βιασμούς, βασανιστήρια, ακρωτηριασμούς, καταναγκαστική στρατολόγηση παιδιών, καθώς και καταστροφές πολιτιστικών αγαθών, η συμμετοχή του ΔΠΔ για την δίωξη των εν λόγω εγκλημάτων κρίνεται απαραίτητη.

Ωστόσο, βάσει του Καταστατικού της Ρώμης, το ΔΠΔ μπορεί να ασκεί την δικαιοδοσία του υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Πρώτον, όταν η εγκληματική πράξη έχει λάβει χώρα σε κράτος το οποίο έχει αποδεχτεί την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου.⁹⁹ Δεύτερον, όταν το κράτος ιθαγένειας του κατηγορουμένου είναι συμβαλλόμενο μέρος ή έχει αποδεχθεί τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου¹⁰⁰ και, τρίτον, όταν ο Εισαγγελέας ή το ΣΑ/ΟΗΕ παραπέμψουν μια υπόθεση στο ΔΠΔ ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για συμβαλλόμενο κράτος ή όχι.¹⁰¹ Η βασικότερη δυσκολία, όσον αφορά τα εγκλήματα που διαπράττονται από μέλη του ISIS, έγκειται στο γεγονός ότι τα περισσότερα από αυτά λαμβάνουν χώρα στη Συρία, το Ιράκ και τη Λιβύη κανένα εκ των οποίων δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στο Καταστατικό της Ρώμης. Τον Απρίλιο του 2015, η Γενική Εισαγγελέας Fatou Bensouda αναφέρθηκε συγκεκριμένα στο θέμα της άσκησης δικαιοδοσίας επί των εγκλημάτων του Ισλαμικού Κράτους και κατέληξε

---

⁹⁹ Rome Statute of the International Criminal Court, Article 12 (2)(a) “[...] In the case of article 13, paragraph (a) or (c), the Court may exercise its jurisdiction if one or more of the following States are Parties to this Statute or have accepted the jurisdiction of the Court in accordance with paragraph 3: (a) The State on the territory of which the conduct in question occurred or, if the crime was committed on board a vessel or aircraft, the State of registration of that vessel or aircraft”

¹⁰⁰ Ibid, Article 12(2)(b) “[...]The State of which the person accused of the crime is a national.”

¹⁰¹ Ibid, Article 13(b) “ The Court may exercise its jurisdiction with respect to a crime referred to in article 5 in accordance with the provisions of this Statute if [...] (b) A situation in which one or more of such crimes appears to have been committed is referred to the Prosecutor by the Security Council acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations”

στο ότι «η δικαιοδοτική βάση για την έναρξη προκαταρκτικής εξέτασης των [εικαζόμενων εγκλημάτων] είναι πολύ περιορισμένη σε αυτό το στάδιο».¹⁰²

Συνεπώς, ακόμη και αν ένα άτομο λειτουργεί υπό τις εντολές του ISIS, διαπράττοντας εγκλήματα που μπορεί να ισοδυναμούν με γενοκτονία, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή εγκλήματα πολέμου, αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι το ΔΠΔ έχει δικαιοδοσία για την δίωξη των εγκλημάτων αυτών. Για την άσκηση δικαιοδοσίας του ΔΠΔ θα πρέπει να εκπληρωθεί τουλάχιστον μία από τις αρχές που περιγράφονται στο Καταστατικό και στις οποίες αναφερθήκαμε παραπάνω.

Συγκεκριμένα, η αρχή της εδαφικότητας είναι η αρχή που παρέχει στο κράτος το δικαίωμα άσκησης δικαιοδοσίας όταν μια εγκληματική πράξη έχει λάβει χώρα εντός του εδάφους ενός κράτους. Το άρθρο 12(1) του Καταστατικού της Ρώμης ορίζει ότι το ΔΠΔ μπορεί να ασκεί δικαιοδοσία σε ένα κράτος αν το κράτος αυτό είναι συμβαλλόμενο μέρος. Επιπλέον, για να μπορέσει κάποιος να παραπεμφθεί στο ΔΠΔ, θα πρέπει να ενεργεί σε έδαφος κράτους μέλους ή να είναι υπήκοος του κράτους μέλους, σύμφωνα με το άρθρο 12 (2). Η Συρία , η Λιβύη και το Ιράκ δεν έχουν επικυρώσει το Καταστατικό και ως εκ τούτου, το ΔΠΔ δεν μπορεί να ασκήσει δικαιοδοσία σε αυτά τα κράτη βάσει της αρχής της εδαφικότητας. Και τα δύο κράτη έχουν αποδείξει ότι είναι "απρόθυμα ή ανίκανα" να διώκουν άτομα που έχουν παραβιάσει το διεθνές δίκαιο. Ωστόσο, τα εγκλήματα που διαπράττονται στο έδαφος του Ιράκ και της Συρίας δεν μπορούν να αναφερθούν αυτόματα στο ΔΠΔ.

Βέβαια, μια ευρύτερη ερμηνεία του Άρθρου 12(2) θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι παράσχει στο ΔΠΔ την δικαιοδοσία επί μιας πράξης που λαμβάνει χώρα στο κράτος Α - μη συμβαλλόμενο μέρος στο ΔΠΔ- και της οποίας τα αποτελέσματα επηρεάζουν το κράτος Β - συμβαλλόμενο μέρος στο ΔΠΔ-. Επιπροσθέτως, όσον αφορά τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, έχει τεκμηριωθεί ότι το διεθνές ποινικό δίκαιο δέχεται ότι εάν ένα συστατικό στοιχείο μιας πράξης έχει διαπραχθεί στο έδαφος ενός κράτους, ή αν η πράξη συμβαίνει αλλού και προκαλεί συνέπειες στην επικράτεια ενός άλλου κράτους, τότε το κράτος στο οποίο λαμβάνει χώρα το συστατικό στοιχείο ή οι συνέπειες μπορεί να ασκήσει δικαιοδοσία επί της

---

¹⁰² International Criminal Court, "Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, on the alleged crimes committed by ISIS" 8 April 2015, διαθέσιμο στο: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=otp-stat-08-04-2015-1>

πράξης. Για παράδειγμα οι επιθέσεις που έλαβαν χώρα στην επικράτεια των συμβαλλόμενων κρατών, όπως αυτές το 2015 και το 2016 στη Γαλλία, το Βέλγιο και τη Νιγηρία, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως συστατικά στοιχεία ή αποτελέσματα των εγκληματικών πράξεων που προέρχονται από τη Συρία, το Ιράκ ή τη Λιβύη. Αν και η συγκεκριμένη ερμηνεία συναντά ισχυρή αντίθεση λόγω του ότι προβαίνει σε διασταλτική ερμηνεία των διατάξεων του Καταστατικού είναι ιδιαίτερα πιθανό να απασχολήσει στο εγγύς μέλλον την διεθνή κοινότητα εν όψει της εμφάνισης του πολέμου στον κυβερνοχώρο και τις επιθέσεις οι οποίες προωθούνται ηλεκτρονικά από ένα έδαφος με στόχο την πρόκληση καταστροφής σε ένα άλλο.

Όσον αφορά την δεύτερη περίπτωση, σύμφωνα με την οποία το ΔΠΔ μπορεί να ασκήσει την δικαιοδοσία του επί ενός εγκλήματος ο δράστης του οποίου έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους στο Καταστατικό, αυτή μπορεί να εφαρμοστεί για την δίωξη εγκλημάτων που διαπράττονται, στις περιοχές όπου λειτουργεί το Ισλαμικό Κράτος, από ξένους μαχητές υπηκόους ενός εκ των κρατών μελών του ΔΠΔ. Έτσι, οι ξένοι μαχητές που είναι υπήκοοι συμβαλλόμενων κρατών, χωρίς αναγκαστικά να βρίσκονται υψηλά στην ιεραρχία της οργάνωσης, θα μπορούσαν να διωχθούν από το ΔΠΔ. Η εστίαση σε αυτά τα άτομα που βρίσκονται σε χαμηλότερα κλιμάκια υπογραμμίζει επίσης ότι η λογοδοσία δεν αφορά μόνο εκείνους που βρίσκονται στις υψηλότερες βαθμίδες. Επομένως, εάν το ΔΠΔ χρησιμοποιήσει την δυνατότητα αυτή που του παρέχεται από το Καταστατικό ώστε να ασκήσει διώξεις κατά των ξένων μαχητών που εκτελούν εντολές προερχόμενες από την οργάνωση του Ισλαμικού Κράτους, θα στείλει ένα σαφές μήνυμα ότι το Δικαστήριο είναι διατεθειμένο να χρησιμοποιήσει όλα τα διαθέσιμα μέσα για να εξασφαλίσει ότι τα σοβαρότερα εγκλήματα που αφορούν τη διεθνή κοινότητα δεν παραμένουν ατιμώρητα.

Η δυνατότητα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών να παραχωρεί δικαιοδοσία στο Δικαστήριο, σε περιπτώσεις όπου διαφορετικά δεν θα μπορούσε να ενεργήσει, προσδίδει μεγάλη σημασία στον ρόλο του ΣΑ/ΟΗΕ. Ωστόσο, προκύπτουν κάποιες δυσκολίες κατά την εξέταση της συγκεκριμένης περίπτωσης απόδοσης δικαιοδοσίας στο ΔΠΔ. Αρχικά, είναι προφανές ότι οποιαδήποτε ενδεχόμενη παραπομπή στο ΔΠΔ από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με το Ισλαμικό Κράτος αντιμετωπίζει μια σημαντική δυσκολία. Αποφάσεις στις οποίες παρέχεται δικαιοδοσία στις δυνάμεις του κράτους της Συρίας είναι σίγουρο ότι θα τεθεί βέτο από τη Ρωσία και την Κίνα, οι οποίες είναι σταθερές στην στάση τους καθ' όλη

τη διάρκεια των συγκρούσεων στη Συρία. Όπως για παράδειγμα το βέτο που ασκήθηκε και σε προηγούμενο σχέδιο Ψηφίσματος το οποίο πρότεινε την παραπομπή του ζητήματος στην Συρία στο ΔΠΔ.¹⁰³ Ωστόσο, το Συμβούλιο Ασφαλείας στο Ψήφισμα 2170¹⁰⁴ αναφέρθηκε στους ξένους μαχητές που εντάχθηκαν στο ISIS και τόνισε τη σημασία της προσαγωγής τους στη δικαιοσύνη. Στην συνέχεια, στις 24 Σεπτεμβρίου 2014¹⁰⁵, υιοθέτησε άλλο ένα ψήφισμα στόχος του οποίου ήταν να υιοθετηθεί από τα κράτη η νομοθεσία που απαιτείται για τη δίωξη των ατόμων που ταξιδεύουν με σκοπό να συμμετάσχουν ή να ενταχθούν στις τρομοκρατικές ομάδες. Το ΣΑ καταδίκασε στο ψήφισμα αυτό όλες τις τρομοκρατικές ενέργειες που διαπράχθηκαν στη Συρία, χωρίς όμως να αναφέρει κάποιον από τους δρώντες ονομαστικά.¹⁰⁶

Η συζήτηση σχετικά με τη δυνατότητα δίωξης των μελών του ISIS στο ΔΠΔ εγείρει το ερώτημα του κατά πόσο οι "situations" [καταστάσεις] που αναφέρονται στο Καταστατικό του ΔΠΔ πρέπει να αφορούν μια συγκεκριμένη περιοχή ή εάν είναι δυνατόν να παραπεμφθεί στο Δικαστήριο μια γενικότερη κατάσταση που επηρεάζει μια ομάδα. Στην δήλωση που αναφέρθηκε παραπάνω¹⁰⁷, η Εισαγγελέας του ΔΠΔ, Fatou Bensouda, δήλωσε επίσης ότι δεν θα προχωρήσει σε προκαταρκτική εξέταση σχετικά με εικαζόμενα εγκλήματα που διαπράττονται από το ISIS, εκτός αν το Ιράκ ή η Συρία ή το Συμβούλιο Ασφαλείας παράσχουν δικαιοδοσία στο ΔΠΔ. Η δήλωση συνιστά μια προσπάθεια της Εισαγγελέας να πιέσει τα Κράτη και ειδικότερα το Συμβούλιο Ασφαλείας να αναλάβουν την ευθύνη τους και να αναθέσουν τη δικαιοδοσία για την κατάσταση αυτή στο ΔΠΔ. Η παραπομπή από το Συμβούλιο Ασφαλείας της υπόθεσης σχετικά με τα εγκλήματα που διαπράττονται από το ISIS θα επέτρεπε στην Εισαγγελέα να ασκήσει διώξεις προς τα μέλη του ISIS όχι μόνο για εγκλήματα που διαπράχθηκαν στη Συρία ή το Ιράκ αλλά και για εγκλήματα που διαπράχθηκαν στη Λιβύη, την Υεμένη, την Τυνησία και τη Γαλλία. Στην πραγματικότητα, η παραπομπή των μελών του ISIS στο ΔΠΔ δεν αποτελεί εύκολο ζήτημα. Ακόμα και αν το ΣΑ/OHE παραπέμψει μια τέτοια υπόθεση που αφορά μια συγκεκριμένη ομάδα ατόμων εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν υπάρχει η απαραίτητη

---

¹⁰³ UNSC "Referral of Syria to International Criminal Court Fails as Negative Votes Prevent Security Council from Adopting Draft Resolution", 22 May 2014, Meetings Coverage SC/11407 διαθέσιμο στο: <https://www.un.org/press/en/2014/sc11407.doc.htm>

¹⁰⁴ S/RES/2170 (2014) διαθέσιμο στο: [https://www.undocs.org/S/RES/2170%20\(2014\)](https://www.undocs.org/S/RES/2170%20(2014))

¹⁰⁵ S/RES/2178 (2014) διαθέσιμο στο: [https://www.undocs.org/S/RES/2178%20\(2014\)](https://www.undocs.org/S/RES/2178%20(2014))

¹⁰⁶ A. Tawaifi «ICC and ISIS: An Examination of the Rome Statute Regarding Individuals Operating under ISIS», Orebro University, 2017

¹⁰⁷ Ibid, υπ.102

σύνδεση της ομάδας με μια συγκεκριμένη περιοχή τότε μπορεί να απορρίψει την εν λόγω υπόθεση.¹⁰⁸

Αδιαμφισβήτητα, οι ενέργειες του Ισλαμικού Κράτους αποτελούν μία από τις μεγαλύτερες σύγχρονες απειλές για την παγκόσμια ασφάλεια. Το ΔΠΔ είναι σίγουρο ότι δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπίσει όλες τις καταστάσεις που απειλούν σήμερα την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια αλλά έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να λειτουργεί συμπληρωματικά προς τα εθνικά δικαιοδοτικά όργανα. Η παγκόσμια απειλή που προκαλείται από τις ενέργειες του Ισλαμικού Κράτους απαιτεί την άμεση δραστηριοποίηση του ΔΠΔ για την απόδοση δικαιοσύνης. Ωστόσο, το ΔΠΔ φαίνεται μάλλον απίθανο προς το παρόν να αναλάβει την δίωξη των εγκλημάτων του ISIS λόγω της σειράς των εμποδίων που αντιμετωπίζει όπως για παράδειγμα την δυσκολία εξασφάλισης ικανοποιητικών αποδεικτικών στοιχείων ελλείψει της κρατικής συνεργασίας από μέρους της Συρίας, του Ιράκ ή της Λιβύης.¹⁰⁹ Παρόλα αυτά, είναι προφανές ότι η στρατιωτική δράση κατά του ISIS θα πρέπει να συμπληρωθεί και σε μη στρατιωτικά επίπεδα για να είναι επιτυχής. Η αποτελεσματική ποινική δίωξη αποτελεί ένα από αυτά τα επίπεδα αλλά αυτό απαιτεί την οργάνωση σε υπερεθνικό επίπεδο και την ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας. Το ΔΠΔ αποτελεί το κατάλληλο όργανο για την επίτευξη μιας συντονισμένης δίωξης κατά των μελών της οργάνωσης του ISIS. Βέβαια, η υποστήριξη από τα συμβαλλόμενα μέρη, και ιδιαίτερα τις ΗΠΑ, τη Ρωσία και τη Κίνα κρίνεται βασικής σημασίας.¹¹⁰

---

¹⁰⁸ A.S. Galand, «*The Situation Concerning the Islamic State: Carte Blanche for the ICC if the Security Council Refers?*» EJIL:Talk!, May 27, 2015, διαθέσιμο στο: <https://www.ejiltalk.org/the-situation-concerning-isis-carte-blanche-for-the-icc-if-the-security-council-refers/>

¹⁰⁹ C. Kenny, «*Prosecuting Crimes of International Concern: Islamic State at the ICC?*» Utrecht Journal of International and European Law, 2017 pp. 120-145

¹¹⁰ K. Ambos, «*The new enemy of mankind: The Jurisdiction of the ICC over members of Islamic State*» EJIL:Talk!, November 26, 2015, διαθέσιμο στο: <https://www.ejiltalk.org/the-new-enemy-of-mankind-the-jurisdiction-of-the-icc-over-members-of-islamic-state/>

Συμπεράσματα

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου σημειώθηκαν σημαντικές εξελίξεις στον χώρο του διεθνούς ποινικού δικαίου, με τις σημαντικότερες από αυτές να είναι η ίδρυση ενός μόνιμου Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Ο θεσμός αυτός λειτουργεί πάνω από μια δεκαετία και ενσωματώνει την φιλοδοξία των κρατών μελών της να δώσουν τέλος στην ατιμωρησία των υπευθύνων των πιο απάνθρωπων εγκλημάτων. Ωστόσο, παράλληλα με την εξέλιξη αυτή, τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρήθηκε επίσης μια έντονη κλιμάκωση των διεθνών τρομοκρατικών ενεργειών, τόσο σε αριθμό όσο και στο μέγεθος της καταστροφής που προκαλούν. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις, είτε λειτουργούν ανεξάρτητα είτε υπό την καθοδήγηση και υποστήριξη ενός κράτους, στοχεύουν σε άμαχους πληθυσμούς με την ελπίδα ότι οι πράξεις τους θα επηρεάσουν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Το ερώτημα το οποίο προκύπτει είναι γιατί το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο δεν συμβάλλει ενεργά στην διεθνή προσπάθεια καταστολής της τρομοκρατίας; Η παρούσα εργασία καταδεικνύει ότι η συμπερίληψη των τρομοκρατικών πράξεων, ως διεθνές έγκλημα στο Καταστατικό της Ρώμης, είναι περισσότερο ζήτημα πολιτικών εκτιμήσεων και περιορισμών απ' ότι νομικό ζήτημα. Για την ενίσχυση του παραπάνω ισχυρισμού παρουσιάστηκε το πώς μπορούν να απαντηθούν τα βασικά νομικά ζητήματα που προκύπτουν από τη προοπτική της προσθήκης της τρομοκρατίας στο Καταστατικό της Ρώμης. Αρχικά εξετάστηκαν οι λόγοι για τους οποίους η εν λόγω πρόταση έχει απορριφθεί από την διεθνή κοινότητα με τον βασικότερο εξ αυτών να είναι η απουσία ενός διεθνώς αποδεκτού ορισμού για το έγκλημα της τρομοκρατίας.

Η απόφαση ωστόσο του Ειδικού Δικαστηρίου για τον Λίβανο καθώς επίσης και διεθνείς συμβάσεις όπως η Σύμβαση για την Καταστολή της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας αποδείχθηκε πως αποτελούν ικανές βάσεις για την εξέλιξη και την καθιέρωση ενός κατάλληλου ορισμού για την τρομοκρατία. Καθώς η υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης Σύμβασης από τον ΟΗΕ είναι αμφίβολο να πραγματοποιηθεί, τουλάχιστον στο εγγύς μέλλον, η Συνθήκη Χρηματοδότησης περιλαμβάνει σήμερα τον πιο ολοκληρωμένο και ευρέως αποδεκτό ορισμό για την τρομοκρατία. Ο εν λόγω ορισμός κρίνεται ως κατάλληλος καθώς η διατύπωσή του επιτρέπει την εφαρμογή του στις σύγχρονες απειλές, όπως η τρομοκρατία, που προέρχονται από μη κρατικούς φορείς. Επίσης, έχει αναγνωριστεί από τη πλειονότητα των κρατών ενώ

συμπεριλήφθηκε και στο Ψήφισμα 1373 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το γεγονός αυτό αποτελεί την απόδειξη ότι ακόμη και τα πιο αμφιλεγόμενα ζητήματα, όπως αυτό του ορισμού της τρομοκρατίας, δεν είναι ανυπέρβλητα.

Όσον αφορά το ίδιο το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, η πραγματοποίηση της πρότασης συμπερίληψης της τρομοκρατίας στο Καταστατικό του δεν κρίνεται ιδιαίτερα δύσκολη καθώς δεν συνίσταται από περίπλοκες διαδικασίες. Ωστόσο, για να ενεργοποιηθεί αυτή η διαδικασία και να διασφαλιστεί η επιτυχία της απαιτούνται διπλωματικές κινήσεις ώστε να εξασφαλιστεί η αποδοχή της πρότασης τροποποίησης από τα συμβαλλόμενα μέρη. Όπως συνάγεται από την ανωτέρω ανάλυση, ως καταλληλότερος τρόπος προσθήκης του εγκλήματος της τρομοκρατίας στο Καταστατικό του ΔΠΔ κρίνεται η συμπερίληψή του ως ανεξάρτητο έγκλημα διεθνούς ενδιαφέροντος. Η διασταλτική ερμηνεία των άρθρων 6, 7 και 8 του Καταστατικού, ούτως ώστε οι τρομοκρατικές ενέργειες να εντάσσονται στα εγκλήματα αυτά θα ήταν αντίθετη με τις διατάξεις του Άρθρου 22 (1), (2).

Η τροποποίηση του Καταστατικού της Ρώμης, ώστε να συμπεριληφθεί ως ανεξάρτητο έγκλημα αυτό της τρομοκρατίας απαιτεί, όπως προαναφέρθηκε, σωρεία πολιτικών και διπλωματικών προσπαθειών. Αυτές οι πολιτικές και διπλωματικές προσπάθειες θα επηρεάζονται σημαντικά από ένα σύνολο πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων, που είναι πιθανό να προκύψουν. Τα πιθανά πλεονεκτήματα αφορούν κυρίως την εξασφάλιση των δικαιωμάτων των κατηγορουμένων καθώς και των θυμάτων εφόσον το ΔΠΔ αποτελεί ένα ουδέτερο και αμερόληπτο φόρουμ, κατάλληλο για την δίωξη υποθέσεων τέτοιας φύσης. Από την άλλη, οι αδυναμίες που φαίνεται να παρουσιάζει το ΔΠΔ είναι η απουσία των ΗΠΑ στην προσπάθεια καταπολέμησης της τρομοκρατίας, καθώς και η εξάρτησή του από τη συνεργασία των συμβαλλόμενων μερών.

Το διεθνές ποινικό δίκαιο αποτελεί ένα ισχυρό μέσο αποκατάστασης της δικαιοσύνης. Έπαιξε βασικό ρόλο για την δίωξη των υπευθύνων των πιο αποτρόπαιων εγκλημάτων όπως για παράδειγμα αυτών που έλαβαν χώρα κατά την διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και το Ολοκαύτωμα, τη Γενοκτονία της Ρουάντα και της Σρεμπρένιτσα. Αυτό το ισχυρό μέσο θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί και για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ειδικότερα σήμερα, με την παγκόσμια απειλή κατά της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας που προέρχεται από την Μέση Ανατολή και την

τρομοκρατική οργάνωση του Ισλαμικού Κράτους, η συμβολή του ΔΠΔ κρίνεται απαραίτητη. Όπως αποδεικνύεται και από την παραπάνω ανάλυση, τα νομικά μέσα για την άσκηση δικαιοδοσίας του ΔΠΔ για εγκλήματα τρομοκρατίας υφίστανται. Τα εμπόδια που τίθενται στην διαδρομή προς την ενεργοποίηση των εν λόγω μέσων είναι κατά κύριο λόγο πολιτικής φύσεως, και η διεθνής κοινότητα οφείλει να καταβάλει σημαντικές προσπάθειες για να τα ξεπεράσει.

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

Θεσμικά κείμενα

Καταστατικό Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου

Καταστατικό Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Γιουγκοσλαβία

Καταστατικό Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα

Καταστατικό Ειδικού Δικαστηρίου για την Σιέρα Λεόνε

Καταστατικό Ειδικού Δικαστηρίου για τον Λίβανο

Πρόσθετο Πρωτόκολλο I & II στις Συμβάσεις της Γενεύης

Σύμβαση για την Καταστολή Παράνομων Πράξεων εναντίον της Ασφάλειας της Πολιτικής Αεροπορίας

Σύμβαση για την Πρόληψη και Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας

Σύμβαση για την Πρόληψη και Τιμωρία της Τρομοκρατίας

Σύμβαση για το έγκλημα του Απαρτχάιντ

Σύμφωνο για την Καταστολή της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας

Σχέδιο Κώδικα Εγκλημάτων κατά της Ειρήνης και της Ασφάλειας της Ανθρωπότητας

Official Records of United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court Rome

Αποφάσεις

Δικαστηρίων

ICTR-96-4-T, *The Prosecutor v. Akayesu*, Judgment, 2 September 1998

ICTY, IT-98-29-T, *Galic*, Judgment, , Trial Chamber, 5 December 2003

ICTY, IT-02-54-A, Appeal Chamber, *Milosevic Decision on Interlocutory Appeal of the Trial Chamber's Decision on the Assignment of Defense Counsel*, 1 November 2004

ICTY, IT-94-1-A, *The Prosecutor v. Tadic*, Appeals Judgement, 15 July 1999

ICTR-97-23-S, *Kambanda*, Judgement and Sentence, 4 September 1998

R v Gul, Judgement , 23 October 2013

STL-11-01/1, *Interlocutory Decision on the Applicable Law: Terrorism, Conspiracy, Homicide, Perpetration, Cumulative Charging*, February 2011

ICTY, IT-96-23-T& IT-96-23/1-T, *The Prosecutor v. Kunarac et al*, Judgement, 22 February 2001

ICTY, IT-95-14-T, *The Prosecutor v. Blaskic*, Judgement , 3 March 2000

Οργάνων ΟΗΕ

A/RES/54/109 (2000)

<https://www.un.org/ruleoflaw/files/International%20Convention%20for%20the%20Suppression%20of%20the%20Financing%20of%20Terrorism.pdf>

S/RES/1192 (1998) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/251/64/PDF/N9825164.pdf?OpenElement>

S/RES/1373 (2001) [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1373%20\(2001\)&_ga=2.181111111.1581111111.1581111111.1581111111.1581111111.1581111111](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1373%20(2001)&_ga=2.181111111.1581111111.1581111111.1581111111.1581111111.1581111111)

S/RES/1566 (2004) <https://www.un.org/ruleoflaw/files/n0454282.pdf>

S/RES/2170 (2014) [https://www.undocs.org/S/RES/2170\(2014\)](https://www.undocs.org/S/RES/2170(2014))

S/RES/2178 (2014) [https://www.undocs.org/S/RES/2178\(2014\)](https://www.undocs.org/S/RES/2178(2014))

S/RES/780 (1992) <http://unscr.com/en/resolutions/doc/780>

Ambos, K. «*The new enemy of mankind: The Jurisdiction of the ICC over members of Islamic State*» EJIL:Talk!, November 26, 2015 <https://www.ejiltalk.org/the-new-enemy-of-mankind-the-jurisdiction-of-the-icc-over-members-of-islamic-state/>

Galand, A.S. «*The Situation Concerning the Islamic State: Carte Blanche for the ICC if the Security Council Refers?*» EJIL:Talk!, May 27, 2015 <https://www.ejiltalk.org/the-situation-concerning-isis-carte-blanche-for-the-icc-if-the-security-council-refers/>

Ministry of Foreign Affairs, «*MFA officially initiates consultations on Romania's initiative to create an International Court to combat terrorism*» Press release, 04/16/15 <http://www.mae.ro/en/node/31628#null>

Ministry of Foreign Affairs, Speech by Prof. Dr. Bogdan Aurescu, former Minister of Foreign Affairs, at the Conference «*The Road to an International Court Against Terrorism*» <http://www.mae.ro/node/36510>

Pantaleo, L. & Ribbelink, O. «*The Establishment of a Special Court against Terrorism*» EJIL:Talk!, January 7 2016 <https://www.ejiltalk.org/the-establishment-of-a-special-court-against-terrorism/>

UNSC «*Referral of Syria to International Criminal Court Fails as Negative Votes Prevent Security Council from Adopting Draft Resolution*» ,22 May 2014, Meetings Coverage SC/11407 διαθέσιμο στο: <https://www.un.org/press/en/2014/sc11407.doc.htm>

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αντωνόπουλος, Κ. – Μαγκλιβέρας, Κ. «*Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014

Γιόκαρης, Α.– Παπαρτζή, Φ. «*Εθνική και διεθνής καταστολή των διεθνών εγκλημάτων*», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012

Δούση, Ε. - Παπατόλιας, Α. «*Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2004

Περράκης, Σ. – Μαρούδα, Μ. Ντ. «*Διεθνής Δικαιοσύνη*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2014

Ροζάκης, Χ. «*Έγκλημα και τιμωρία, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2004

Ξενόγλωσση

Bassiouni, M.Ch. «*Legal Control of International Terrorism: A Policy-Oriented Assessment*», Harvard International Law Journal Vol 43, No 1, Winter 2002

Bordarenko, A. D. & Risvas, M. «*International law and the fight against terrorism: problems and prospects*», Ant. N. Sakkoulas Publications L.P. 2017

Cassese, A. & Acquaviva, G. & Fan, M. & Whiting, A. «*International Criminal Law: Cases & Commentary*», Oxford University Press, United Kingdom 2011

Cassese, A. «*International Criminal Law*», Oxford University Press, New York 2003

Cassese, A. «*The Oxford Companion to International Criminal Justice*», Oxford University Press 2009

Cassese, A. «*The Multifaceted Criminal Notion of Terrorism in International Law*» Journal of International Criminal Justice, Volume 4, Issue 5, November 2006

Cohen, A. «*Prosecuting Terrorists at the ICC: Reevaluating an unused legal tool to combat Terrorism*», Michigan State International Law Review 2012, Vol. 20:2

Corrales Hoyos, M. «*Including the Crime of Terrorism Within the Rome Statute: Likelihood and Prospects*» Global Politics Review 3, no. 1, April 2017

Creegan, E. «*A Permanent Hybrid Court for Terrorism*», American University International Law Review 26 no. 2 (2011): 237-313

Cryer, R. «*An Introduction to International Criminal Law and Procedure*», Cambridge University Press 2010, Second edition

Dr. Paulussen, Ch. «*Impunity for international terrorists? Key legal questions and practical considerations*», ICCT Research Paper, The Hague, April 2012

Galingging, R. «*Prosecuting Acts of Terrorism as Crimes Against Humanity Under the ICC Treaty*», Vol. 7 ,2010

Ghannadi, A. «*Should Terrorism Be Added to ICC Jurisdiction?*» Latrobe University 2015

Ginkel, B. «*How to Repair the Legitimacy Deficit in the War on Terror: A Special Court for Dealing with International Terrorism?*» T.M.C.ASSER PRESS 2009, The Hague Netherlands

Hafetz, J. «*Terrorism as an International Crime?: Mediating between Justice and Legality*», Cambridge University Press 2015, Vol. 109

Hodgson, J. S. & Tadros, V. «*The Impossibility of Defining Terrorism*», University of California Press, New Criminal Law Review: An International and Interdisciplinary Journal, Vol. 16, No. 3, Summer 2013

Kenny, C. «*Prosecuting Crimes of International Concern: Islamic State at the ICC?*», Utrecht Journal of International and European Law, 2017

Krohne, S.W. «*The United States and the World Need an International Criminal Court as an Ally in the War against Terrorism*», Indiana University School of Law-Indianapolis, B.S., 1993, Indiana University-Bloomington

Lambert, J. «*Terrorism and Hostages in International Law*», Grotius Publications LTD, Cambridge UK 1990

Lawless, M. «*Terrorism: An International Crime*», International Journal 2007 - 2008, Vol. 63, No. 1

Lippman, M. «*New Terrorism and International Law*», Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol 10, Issue 2, 2003

Lippman, M. «*The New Terrorism and International Law*», Tulsa Journal of Comparative and International Law 2003, Vol 10, Issue 2

McKay, F. «*U.S. Unilateralism and International Crimes: The International Criminal Court and Terrorism*,» Cornell International Law Journal: Vol. 36: Issue 3, Article 3, 2003

Meliá, M.C. «*Terrorism and Criminal Law: The Dream of Prevention, the Nightmare of the Rule of Law*», University of California Press, New Criminal Law Review: An International and Interdisciplinary Journal, Vol. 14, No. 1, Winter 2011

Norberg, N. «*Terrorism and International Criminal Justice: Dim Prospects for a Future Together*», Vol.8, Issue 1, Santa Clara Journal of International Law 2010

Novak, A. «*The International Criminal Court*», Springer International Publishing Switzerland 2015

Pantaleo, L. and Ribbelink, O. «*The Establishment of a Special Court against Terrorism*», EJIL:Talk!, January 7 2016

Schabas, W. and Bernaz, N. «*Routledge Handbook of International Criminal Law*» published by Routledge , New York 2011

Scharf, M. «*Special Tribunal for Lebanon Issues Landmark Ruling on Definition of Terrorism and Modes of Participation*», American Society of International Law 15, no. 6 (2011)

Singh, N. «*The United Nations' Efforts at Combatting International Terrorism*», FICHL Policy Brief Series No. 81 (2017)

Spadafora, A. «*It is Really Worthwhile to Extend the International Criminal Court Jurisdiction over International Terrorism?*» International Criminal Law

Stephens, T. «*International Criminal Law and the Response to International Terrorism*», Sydney Law School, Legal Studies Research Paper No. 07/72, November 2007

Tawaifi, A. «*ICC and ISIS: An Examination of the Rome Statute Regarding Individuals Operating under ISIS*», Orebro University, 2017

Triffterer, O. & Ambos, K. «*The Rome Statute of the International Criminal Court – A Commentary*», C.H. Beck, 2015

Van der Wilt, H. & Braber, I. «*The Case for Inclusion of Terrorism in the Jurisdiction of the International Criminal Court*», Amsterdam Center for International Law & University of Amsterdam, Research Paper 2014-13

Von Hebel, H.A.M. & Lammers, J.G. & Schukking, J. «*Reflections on the International Criminal Court*», T.M.C. ASSER PRESS, The Hague 1999

Wertheim, P.J. «*Should Grave Crimes of International Terrorism be included in the Jurisdiction of the International Criminal Court?*», Policy and Society, 22:2, 1-21, 2017

Young, R. «*Defining Terrorism: The Evolution of Terrorism as a Legal Concept in International Law and Its Influence on Definitions in Domestic Legislation*», Boston College International and Comparative Law, Vol. 29, Issue 1, 2006